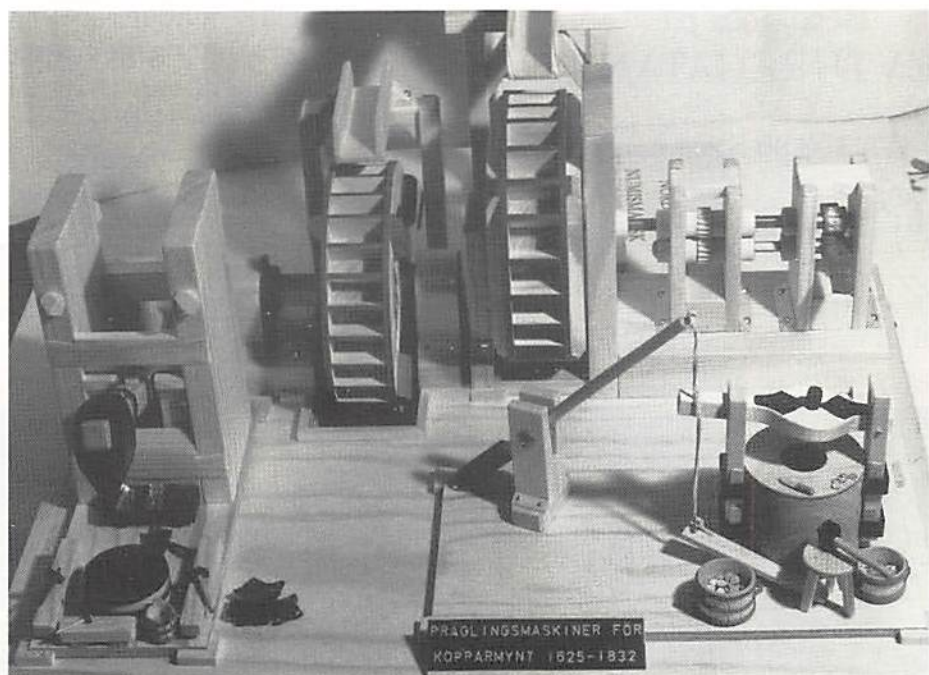

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

FEBRUARI 1 · 90

Modeller av tre myntpräglingsmaskiner för koppärmyntning i Sverige 1625-1832.

Modeller av tre myntpräglingsmaskiner **sid 4**

Ny 1000-kronorssedel **sid 8**

Numismatisk frågesport **sid 12**

Konsten att göra mynt **sid 13**

Recensioner **sid 19**

VI KÖPER & SÄLJER
svenska & utländska
mynt, medaljer & sedlar
GULDMYNTHANDEL

Illustrerade prislister utges
4-6 gånger/år. Provxemplar
mot 10:- i frimärken

Besök oss på
GREVTUREGATAN 15
eller skriv
Box 7317, 103 90 Stockholm
eller ring
08 - 661 23 80, 661 35 80

Wallin's

INGEMAR WALLIN MYNTHANDEL AB

MYNTAUKTION

i Avesta
17 februari 1990

Auktionen omfattar ett 40-tal
svenska guldmynt samt många
guldmedaljer, riksdalrar och
svårare moderna mynt.

Bland objekten kan nämnas:

2 st Akerendam-set
Nordsjömonarker i guld
20 kr 1877 och 1879 (2 st)
10 kr 1876 M.H.S.
5 kr 1881 spegel
1/3 rd 1660 kastmynt

Illustrerad katalog kan rekvireras
gratis från Södra Dalarnas Myntklubb,
Hedbygatan 48, 776 00 Hedemora
eller tel 0223 - 219 15.

Specialauktioner

CHRISTIE'S

Internationella myntauktioner

Christie's
8 King Street, St. James's
London SW1Y 6QT
Tel: (441) 839 9060

Christie's
502 Park Avenue
New York, NY 10022
Tel: (212) 546 1056

Christie's
Sturegatan 26
11436 Stockholm
Tel: (08) 6620131

Christie's
Dronningens Tvaergade 10
1302 Copenhagen K
Tel: (451) 32 70 75

Christie's
Riddervolds gt. 10B
Oslo 2
Tel: (472) 441242

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ORGAN FÖR SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08 - 667 55 98
(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 15 00 07 - 3

Bankgiro 219 - 0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1

i månaderna februari - maj och
september - december

Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén

Monica Golabiewski Lannby

(program, föreningar,

aktuella auktioner)

Kjell Holmberg (annonsering)

Manuskriptgranskning:

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Tel 0292 - 303 45 kvällstid o helger

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginal alt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT,

adress enl ovan.

*Annonsor som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1990

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (Riksantikvarie-
ämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Februari	14	Numismatikern - en apa? Tamás Sárkány käserar.
Mars	15	En kväll i Carl Michael Bellmans tecken. Lokal m m meddelas senare.
April	24	Vårauktionen i Statens Historiska museer.
	25	Sten Tesch, chef för Sigtuna museum: Nya rön om det äldsta Sigtuna. Preliminära resultat från utgräv- ningarna.
Maj	24-25	Resa till Åland med årsmöte.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS

MEDLEMSNÅL

kan rekvireras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Om Du är medlem i SNF eller till NNU ansluten förening kan Du prenumerera
på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift, som innehåller artiklar på
danska, norska eller svenska, myntsamlarntytt, recensioner samt auktionslistor
från de danska och norska föreningarna (endast medlemmar till Nordisk Numis-
matisk Union anslutna föreningar kan lämna anbud). Tidskriften, som redigeras
i Köpenhamn, utkommer med 8 nr om året.

För våra medlemmar åtar sig Svenska Numismatiska Föreningen att ordna
prenumerationen, för närvarande 65 kr om året. Sätt in beloppet när Du betalar
medlemsavgiften, eller separat, på SNF:s postgiro 15 00 07-3 och skriv
"NNUM" på talongen.

Om Du vill ha provexemplar ring kansliet 08-667 55 98 (vardagar tisd-fred
10.30-13.00) eller skriv till Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm.

Adressändring

*Använd postens adress-
ändringsblankett, som du
sänder till:*

Svenska
Numismatiska
Föreningen
Östermalmsgatan 81
114 50 STOCKHOLM

SNF:s kansli

har postadress:
Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g,
114 50 Stockholm.
Telefontid tisdag - fredag 10-13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30-13.00
Semesterstängt:
midsommar-1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

GOD FORTSÄTTNING PÅ 1990

Mera nytt

se sid 7.

Modeller av tre myntpräglingsmaskiner

Deras historia och funktion

Av Sonny Serrestam

Inledning

Mynt tillhör de äldre föremål som i större utsträckning än något annat undgått ödet att helt förstöras av tidens påverkan. Detsamma kan man inte säga om de mekaniska hjälpmedel som mynttillverkningen skedde med. Myntstampar och präglingsmaskiner förstördes ofta och ersattes med nya. Det var relativt sent som man började arkivera slutanvända stampar och annan maskinell utrustning. I Sverige är det nästan uteslutande utrustning från myntverket i Stockholm som till en del är bevarat till våra dagar. Våra kunskaper om äldre tiders mynttillverkning bygger till stor del på teckningar och nedtecknade reseskildringar om vad besökarna hade sett och upplevt.

Denna artikel skall behandla några av dessa förlorade föremål som återskapats i modellform. Nämligen de typer av myntpräglingsmaskiner som användes för kopparmyntningen i Säter, Nyköping, Arboga och Avesta. Av Falukoppar tillverkades på dessa orter nästan allt svenskt kopparmynt under åren 1624 - 1832.

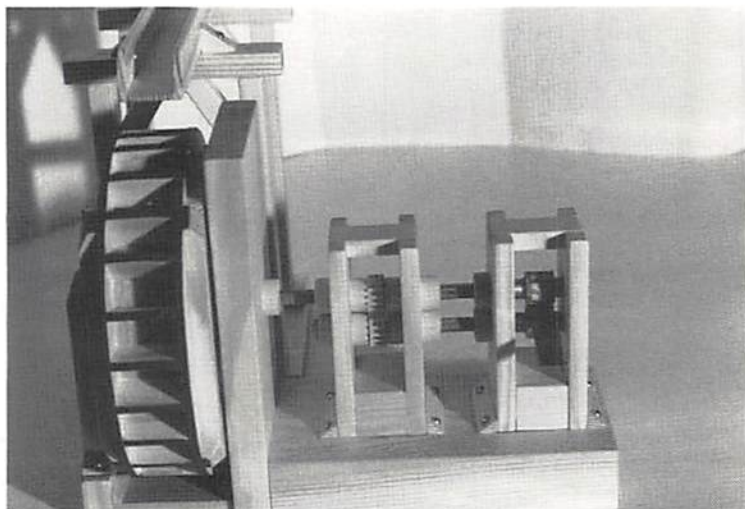
Som samlare har jag under många år fascinerats av de gamla svenska kopparmynt. Dessa miniatyrkonstverk som vanligt folk hade i sina fickor och som de framför allt kände igen. Från 1624, då de första officiella kopparmynt präglades, till mitten av 1700-talet kom dessa helsvenska bruksföremål att dominera den svenska penningmarknaden.

År 1625 började man använda vattendrivna valsverk, en komplicerad och dyrbar metod som efter 1715 avlöstes av manuella släggverk. Parallellt med dessa båda användes från 1600-talets sista hälft jättelika vattendrivna släggverk för stämpling av plåtmynt. Gemensamt för de tre metoderna var att de rent tekniskt var ganska enkla konstruktioner. Det uppnådda präglingsresultatet blev ofta därefter. Betydligt bättre resultat uppnåddes vid myntverket i Stockholm där skruvverk började användas under 1600-talets sista hälft, för präglning av guld- och silvermynt, samt den del kopparmynt som präglades här under 1700-talets första hälft.

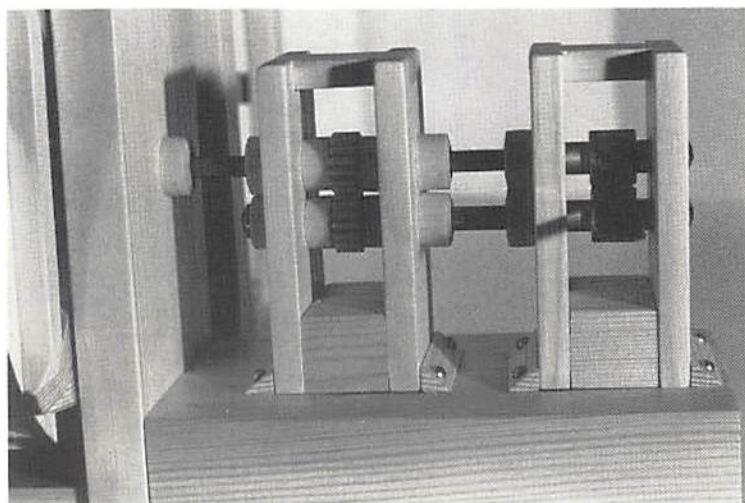
Arbetets uppläggning

En mängd litteratur som kunde vara till hjälp i ämnet har studerats innan modellerna kunde börja byggas. (Se bibliografi för modellernas byggnad.) Målsättningen har varit att framställa modellerna så nära verkligheten som

möjligt. Sålunda har modellerna till största delen byggts i trä, med detaljer - typ stampar och olika förstärkningar - i metall. Alla de verktyg som hörde till de olika maskinerna har också modellerats, liksom en ugn för

1. Rekonstruktion av vattendrivet valsverk. Valsverket var en effektiv präglingsmetod som genom åren kom att producera stora mängder kopparmynt i Sverige. Det var i det långa loppet alltför dyrbart med ständiga byten av valsarna som fort blev uppslitna eller på annat sätt skadade. Foto: (liksom följande) L. Svensson Vexjö.

2. Detaljbild av valsverkets uppbyggnad med präglingsvalsar och kugghjul förbundna med de axlar som drev valsarna runt. Stora kopparmynt, typ Kristinas och Karl XI:s 1-öringar, förutsäts på modellen ha fem myntbilder graverade på valsens. Det skulle ge valsens en diameter på cirka 8 cm.

glödning av plåtmynt. Maskinernas verkliga mått har anpassats till lämpliga skalor.

Modellträ

Ask: Segt och hårt. Mycket god hållfasthet.

Björk: Tät och elastisk. Mycket god hållfasthet.

Bok: Tung och hård. Mycket god hållfasthet.

Furu (Tall): Lättbearbetad. God hållfasthet.

Vattenhjulet

En av mänsklighetens äldsta uppfinningar för att tillvarata vattnets energi är vattenhjulet. Det förekommer i en mängd varianter. De vattenhjul som drev myntmaskinerna var sk överfallshjul, med långsam gång och verkan genom tyngd. Vattnet kom ovanifrån och då oftast i byggda rännor. Överfallshjulen byggdes med stora diametrar och var synnerligen effektiva - om man nöjer sig med låga varvtal.

Vattendrivet valsverk

Modell

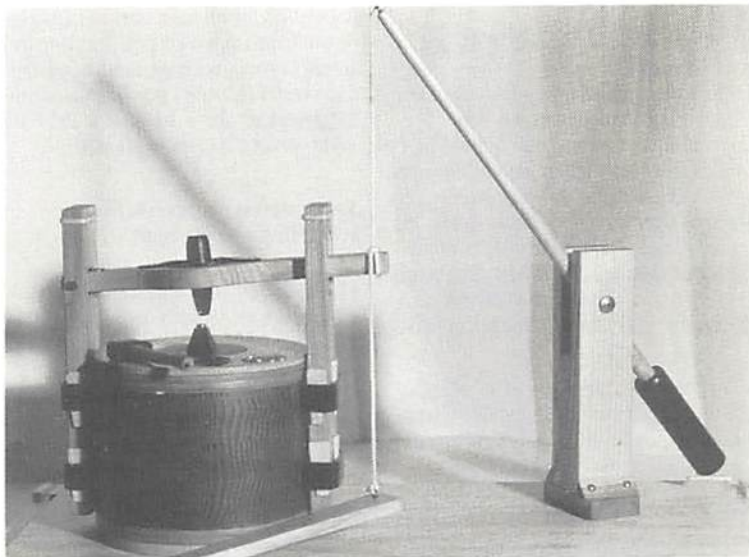
Skala 1:10. Modellmaterial: björk och furu. Drivaxlar och präglingsvalsar av metall. Valsverkets naturliga storlek: Valsstolens höjd cirka 90 cm, bredd cirka 40 cm. Matningshöjd cirka 50 cm. Vattenhjulets diameter minst 300 cm. (Fig 1)

Teknik

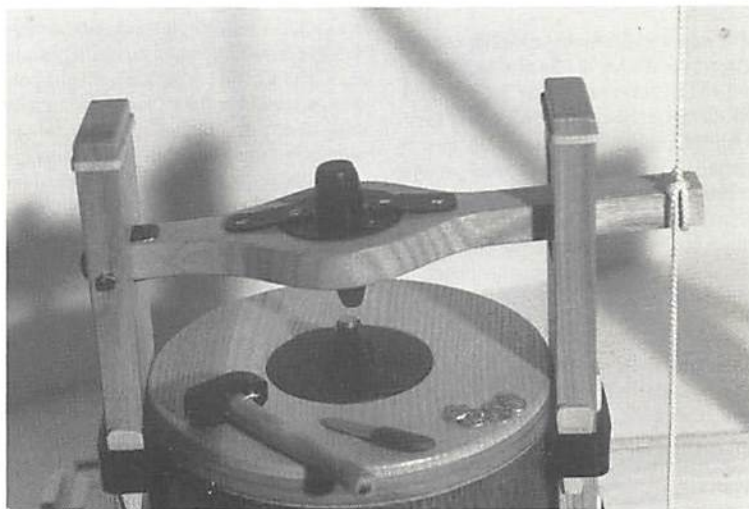
Ett långt smalt kopparband av samma bredd och tjocklek som de präglade mynten infördes mellan två roterande präglingsvalsar drivna av ett vattenhjul av överfallstyp. När bandet gått igenom erhöles ett långt kopparband (ten) med stämpelavtryck, som sedan klipptes eller utstansades till mynt. Antalet myntbilder i präglingsvalsarna varierade beroende på myntets storlek. Valsarna vilade i en sk valsstol och var genom hylsor förbundna med de axlar och kugghjul som drev valsarna runt. Valsningen sköttes av två personer. (Fig 1-2)

Kommentar

Idén att tillverka mynt i valsverk var inte ny i Sverige 1625. Det äldsta svenska valsverket anlades redan 1574 i Västerås av tysken Matthias Hintze. För hertig Karls räkning anlade en annan tysk Sebastian Schoras ett valsverk i Nyköping 1586. Båda dessa användes under en kort tid för präglning av silvermynt.

3. Manuellt slaggverk använt vid myntverket i Avesta. En man i sittande ställning passade in myntämnet på understampen, trampade på pedalen så överstampen gick ned mot den undre. En man stående på andra sidan slog ett kraftigt slag med handslaggen mot överstampen, varefter man hade ett präglat mynt.

4. Detaljbild av slaggverkets uppbyggnad. Två stolpar fastsatta med kilar i en cylinder. Den övre stampen fastsatt i överarmen (fiolen) som är kopplad med en lina till hävarmen och pedalen. I centrum av cylindern ett städ med en pyramidformad understamp.

Vid byggandet av modellen förstår man bättre vilka problem myntarbetarna hade. Framställningen av präglingsvalsarna var ett besvärligt kapitel. Gravörerna eller eisensnidare som de i äldre tider kallades var i ständig verksamhet med att framställa nya valsar eftersom de fort blev uppslitna eller på annat sätt skadade. Den tidskrävande graveringen och den efterföljande härdningen av valsarna krävde precision och tålmod. För att underlätta

graveringen använde man punsar av härdat stål med delar av myntbilderna, som slogs in på de ohärdade valsarna. Avståndet mellan varje myntbild var 2-6 mm. För att uppnå ett någorlunda jämt tryck på tenen och förhindra slirning fanns utanför myntbilderna små punkter, rosor eller stjärnor inpunsade. För att myntets åt- och framsida skulle svara mot varandra krävdes att valsarna var parallellt inställda med varandra.

Resultat

- 1) Myntbilden förskjutet = Ej parallellt inställda valsar.
- 2) Klumpar på myntet = Gropar eller sprickor i valsens myntbild.
- 3) Småsar i myntbild och bottenyta = Ojämheter i tenen som ej jämnats ut vid slätvalsning eller prägling.
- 4) Svag utprägling = Slitna valsar eller dåligt tryck mellan desamma.
- 5) Kantexemplar = Tenen har blivit för smal vid tidigare utvalsning.
- 6) Bristningar i kanten = Dåligt raffinerad koppar.

Myntarbetarnas slarv eller oförmåga att på rätt sätt sköta präglingsmaskinerna, hade till följd att en stor del av 1600-talets svenska kopparmynt redan som nya var mer eller mindre vanställda av tillverkningsfel. Trots dessa brister stansades mynten oftast ut och försattes i cirkulation. Mynt fria från senare tids skadegörelse och ovan nämnda tillverkningsfel är ytterst sällsynta.

Manuellt slägghverk

Modell

Två något varierande modeller byggda efter bergsrådet A. Swabs teckningar från 1723 och 1747. Skala 1:5 och 1:10. Modellmaterial: ask, björk och furu. Förstärkningar, städ och stampar av metall. Tillbehör: Handslägga och träkniv. Slägghverkets naturliga storlek: Största höjd 120 cm. Cylinderns höjd 60 cm. Diameter 60 cm. Präglingshöjd mellan stamparna cirka 70 cm. (Fig 3)

Teknik

Genom att trampa på träpedalen som var ledad till en fjädrande hävstång placerad på golvet eller i taket gick överstampen som satt i en fiolliknande konstruktion ned mot understampen. Med ett slag av handsläggan mot överstampen blev myntämnet ett präglat mynt. Myntet togs sedan bort från understampen med hjälp av träkniven. Slägghverket betjänades av två man och var trots sin enkelhet en effektiv anordning. (Fig 3-4)

Kommentar

Slägghverket var en modernisering av den gamla hammarpräglingen. Jämfört med valsverkspräglingen var detta en teknisk tillbakagång. Det är osäkert när slägghverket exakt började användas i Sverige, men storproducent av mynt blev den först från 1730. Åren efter 1715 fram till 1730 torde slägghverket till största delen använts till den

mängd myntpolletter som här präglades. För att uppnå ett gott präglingsresultat krävdes att man med handsläggan träffade mitt på överstampen. Slägghverket var i bruk till 1832 då myntverket i Avesta lades ned.

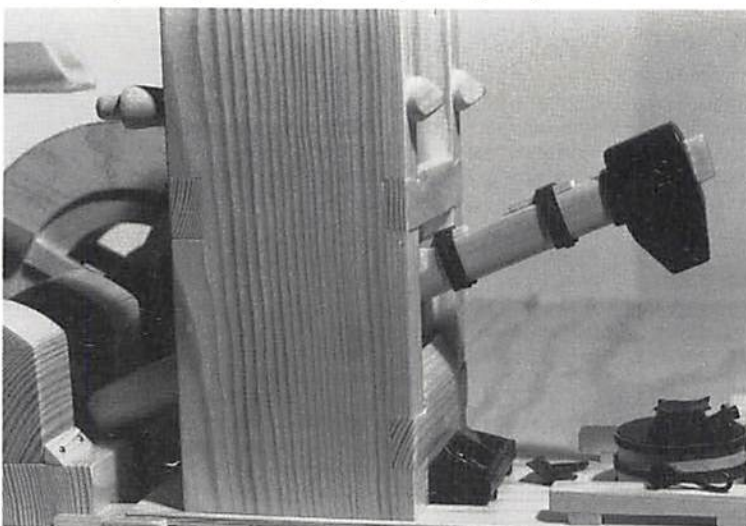
Vattendrivet slägghverk för stämpling av plåtmynt

Modell

Modellarbete till största delen efter bergsrådet A. Swabs teckningar från 1723 och 1747. Två modeller byggda i skala 1:10 och 1:20. Modellmaterial: björk, bok och furu. Förstärkningar, axlar och hammare av metall. Tillbehör: Tänger, handslägga, hammare, städ och stampar av metall. Vattenämbar för kylning av stampar och tänger. Stämplingverkets naturliga storlek: Största höjd 320 cm. Hammarens vikt över 300 kilo. Hammarens fallhöjd till präglingsstädet cirka 150 cm. Vattenhjulets diameter minst 400 cm. (Fig 5)

Teknik

Innan de färdigklippta smidda plåtarna gick till stämpling mjukades metallen genom glödning i en intilliggande ugn. Fyra karlar arbetade vid stämplinghammaren. En femte tog med en stor tång ut de upplödgade plåtarna ur ugnen och lade dem i en hög vid präglingsstädet. Med hjälp av en handtång tog en av de fyra karlarna vid hammaren upp en plåt på städet och höll den fast där. Därefter försågs plåten med en mittstämpel och fyra hörnstämplrar.

5. Vattendrivet slägghverk av den typ som användes på 1700-talet i Avesta för stämpling av plåtmynt. Bilden visar stämplinghammaren från sidan med hjulet som lyfter hammaren. Det hela är via hjulstocken förbundet med vattenhjulet. Ett tryck på över 600 kilo krävdes för att lyfta hammaren.

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

De färdiga plåtarna lades sedan i en hög där de fick självsvalna. Av glödningen fick plåtarna en färgton i brunt och svart med matta, röda inslag, vilket kan vara bra att veta när man ser de plåtar som bevarats till våra dagar. Stämplingen gjorde dem något skålförmiga. Stämplinghammaren drevs av ett stort vattendrivet överfallshjul. På hjulstocken fanns ett tjockt trähjul med utstickande avsater som pressade upp skaffet med hammaren. Hjulets avsater hade lagom avstånd mellan varandra så att hammaren gick upp och ned med en stunds mellanrum. Tid skulle finnas att ta den färdiga plåten från städet och lägga dit en ny ostämplad. Det gällde att ha stamparna på plats när hammaren kom. Misslyckades man med någon stämpel slog man om den med handsläggan. Ända upp till 1 000 plåtar kunde man prägla på en dag. (Fig 5-6)

Kommentar

I Avesta producerades åren 1644–1776 över 99% av plåtmynten; i vikt betydde det nära 44 000 ton. Plåtmynten fungerade som betalningsmedel, kapitalplacering och råmaterial. Stora mängder exporterades och nedsmältes.

Slutkommentar

Att återskapa maskinerna i modellform har varit ett spännande arbete. Under arbetets gång har man verkligen känt historiens vingslag. Mycket tid har åtgått, enbart byggandet har tagit mer än 130 timmar. Nu tillhör jag dem i samhället som har sommarlov, så det mesta av arbetet har skett under denna tid. Med tanke på slutresultatet och den lärdom som arbetet givit har det varit värt varje timma. Modellerna utgör också ett utmärkt komplement till samlandet av de svenska kopparmynten.

Förteckning över genomgången litteratur m m

Althin, T. Christopher Polhems myntpräglingsmaskin 1716. *NNÄ* 1940, sid 153–156.

Berggren, E. Något om Karl XII:s våldsvär. I 1713–1715. II. 1716–1718. *Samlarjournalen* nr 1 1964.

Bergman, J. De fyra elementen. En suggestiv resa genom 2000 år bergslagshistoria. *TV-program SVT*. 1988.

Lagerqvist, L. O. Hur man slår mynt. *Myntkontakt* SNF:s tidskrift, nr 2, sid 28–32. Stockholm 1980.

Lagerqvist, L. O. Sala Bergsslagspollet – Stampar. *NNÄ* 1971, sid 106–126.

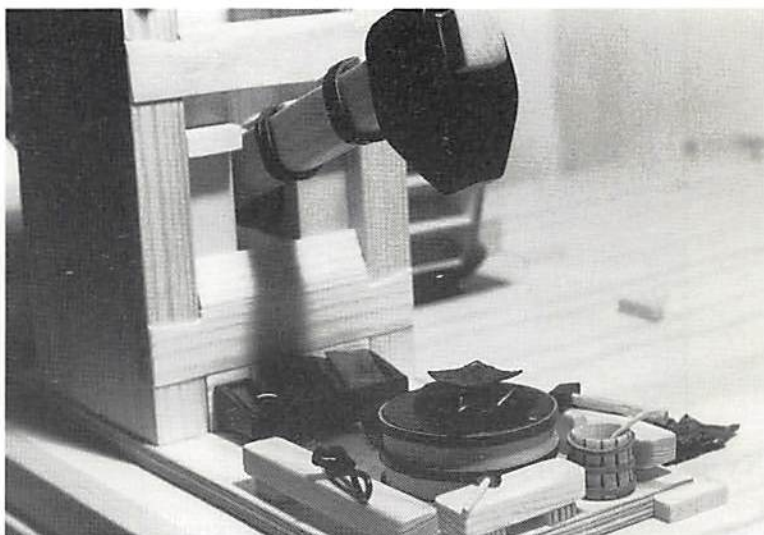
Linder Welin, U. S. Svensk koppar och kopparmyntning. 2:a uppl. *Stora Kopparbergs Bergslags AB*. Falun 1965.

Nathorst-Böös, E. Vad besökare berättar om Avesta myntverk. *Myntkontakt* SNF:s tidskrift, nr 6, sid 148–150, nr 7 sid 172–178, nr 9/10, sid 268–280. Stockholm 1984.

Norberg, P. Avesta myntverk. *NNÄ* 1938 sid 125–154. Sätters garmakeri och myntverk. *NNÄ* 1940, sid 35–60.

Person, E. (Gamby). Mynt- och medaljpräglings teknik intill omkring 1800. *Kulturens Årsbok*. Lund 1935.

Sahlin, C. Valsverk inom den svenska metallurgiska industrin intill början av 1870-talet. Kap III: Valsverk, skärverk och tryckverk för mynttillverk-

6. Detaljbild av stämpelhammaren sedd snett framifrån. Nedanför hammaren de fyra karlarnas arbetsplats med alla de verktyg som de hade till sin hjälp vid arbetet.

ning, sid 49–87. *Jernkontorets bergshistoriska skriftserie* nr 3. Stockholm 1934.

Stiernstedt, A. W. *Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter*. Stockholm 1871.

Swab, A. Berättelse om Avesta kronobruk 1723. Utgiven av *Jernkontoret* som nr 19 i dess *bergshistoriska skriftserie*. Arlöw 1983. Se även *Numismatiska meddelanden IX*, sid 1–12, tab 6–13. Stockholm 1883.

Tekniska museet. Enheter ur Christopher Polhems mekaniska alfabet.

Tingström, B. *Plate Money*. Stockholm 1986.

Ädelfors museum. Vattendrivet verk för bl a malmkrossning. Återuppfört efter originalritningarna.

Manuskriptteknik

Inför det nya året 1990 vill redaktionen gärna uppmuntra SNT:s läsare att medverka i tidningen med såväl längre artiklar som kortare notiser.

Manus bör utformas på ett överskådligt och lättläst sätt. Anvisningar till sätteriet sköter naturligtvis redaktionen om. Viss textredigering kan vi också hjälpa till med. Men för att hålla sättningskostnaderna nere och för att inte tryckningen skall fördröjas gäller följande:

1. Lämna inget åt slumpen. Kolla stavning (görs även av redaktionen) och att Du har med all text. *Läs gärna igenom manus några dagar efter det Du anser Dig färdig* för att förebygga felaktigheter och inkonsekvenser. Fel upptäcks annars först när artikeln föreligger i korrektur.
2. Bildtexter, tabeller o dyl skrivs på separat blad med anvisningar i texten om inplacering.
3. All text skrivs på maskin på vitt A4-papper med *helst 4 cm vänstermarginal* med dubbelt radavstånd utan avstavningar. Ändringar i manus före sättning kan då skrivas in mellan raderna.
4. Sänd alltid in *allt* material *samtidigt* till redaktionen (text, bilder, bildtexter, tabeller). Om något måste avvaktas för senas publiceringen. Har Du svårigheter med att få fram bild/bilder, tala med redaktionen!
5. Författaren erhåller 1:a korrektur för genomläsning. Däri rättas sättningsfelen.
6. Behåll alltid en kopia av Ditt manuskript.

Vi ser fram emot Din medverkan!

Redaktionen

Ny 1000-kronorsedel

Förnyelsen av svenska sedlar har nu efter valörerna 100 och 500 kronor kommit till 1000 kronor. Det är framför allt de ökade säkerhetskraven som har tvingat fram nya sedlar. Den reproduktionstekniska utvecklingen går fort, det fick man erfara i samband med de nya 500-kronorssedlarna, som trots högt ställda säkerhetskrav fick bytas ut. Sedelutgivande banker har i alla tider försökt skydda sig mot förfälskningar. Man använder särskilt papper av hög kvalitet, vattenmärken, stämplor, tekniskt komplicerade tryckförfarande m.m. De nya sedlarna trycks med avancerad tryckteknik i både offset och koppartryck.

Huvudmotivet, Gustav Vasa, anknyter till 100- och 500-kronorssedlarnas motivkrets med framstående svenska personligheter: Linné och Karl XI. Gustav Vasa hyste ett stort och levande intresse för den svenska näringen och ekonomin.

Den första 1000-kronorssedeln utkom 1874 i samband med att mynträknningen i kronor infördes och var av samma typ som 1000 riksdaler riksmünt. Det välkända motivet med sittande "Moder Svea" uppträder på 1000-kronorssedeln från 1894. Denna sedeltyp utgavs ända fram till 1952 då motivet "Moder Svea" förändrades till sedelns mitt. Motivet går förtillbaka till framställningen av Britannia på Karl II:s (1660-1685) av Englands mynt som i sin tur hämtats sin förebild från den på romerska mynt förekommande Roma, präglade i England under kejsar Antoninus Pius.

Den nya 1000-kronorssedeln ersät-

ter i sin tur den som började utges 1976 med Karl XIV Johans bild. Den gäller fortfarande som lagligt betalningsmedel vid sidan av den nya, men utgivningen upphör.

Fullmäktige i riksbanken utfärdade den 19 oktober föreskrifter att sedlar på 1000 kronor av ny typ skall ges ut från och med den 22 november 1989 (SFS:818).

Sedelns skall vara 160 mm lång och 82 mm bred. Pappersfärgen är benvit. Papperet är på sedelns vänstra sida försedd med ett vattenmärke föreställande Gustav Vasa i halvprofil, med ansiktet vänt mot vänster. Vattenmärket framställs redan vid tillverkningen av sedelpapperet. Det består av förtunningar och förtjockningar, som bildar ett mönster.

I papperet är inlagt en lodrätt löpande säkerhetstråd, vilket framträder i genomfallande ljus som en mörk linje med två raka kanter. På framsidans högra kant finns en svart triangel som

innehåller en dold bild. Det innebär att en mindre triangel graverats inuti den större. Den lilla triangeln syns endast om man håller sedeln vågrätt mot ljuset och lutar den något ifrån sig.

I högra delen av *sedelns framsida* finns ett porträtt av konung Gustav Vasa i halvprofil med ansiktet vänt mot sedelns mitt. Hans namn och regeringsår, GUSTAV VASA 1521-1560, är angivna längs motivets högra kant. Huvudmotivet är hämtat från ett porträtt av Gustav Vasa efter en oljemålning från 1620-talet tillskriven Cornelius Arentz. Till vänster och höger om porträttet finns en översiktsbild över Stockholm på 1520-30-talen, utförd efter Vädersolstavlan, tillskriven Urban Målare, i Storkyrkan i Stockholm. Cirkelarna, avbildade i konstgravyr till vänster om porträttet, beskriver vädersolsfenomenet, ett atmosfäriskt fenomen, som inträffade i Stockholm under Gustav Vasas regeringstid, den 20 april 1534.

Sedelns vänstra sida, omfattande ungefär en fjärdedel av sedelns yta, är täckt med ett rutmönster. Texten SVERIGES RIKSBANK är placerad parallellt med sedelns kortsida.

Valörssiffran 1000 återfinns i sedelns övre vänstra samt sedelns nedre högra hörn. Texten ETT TUSEN KRONOR återfinns längs sedelns övre kant. En av cirkeldelarna direkt till vänster om porträttet är försedd med mikrogravyr, i vilken texten SCRIPTURAM IN PROPRIA HABEANT LINGUA (de må ha den heliga skriften på sitt eget språk) upprepas. Citatet är hämtat från ett brev där Gustav Vasa be-

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
III 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

Foto AB Tumba Bruk

ställer en översättning av bibeln till det svenska språket. Sedelns nummer är angivet i nedre vänstra hörnet.

Huvudmotivet är tryckt i en brun färg, porträttets nedre högra hörn och delar av valörsiffran i övre vänstra hörnet är tryckta i en violett färg.

Trycket på sedelns mittparti har färgerna blå, röd, orange och ockra som avslutas i sedelns vänstra del i ett tonat fält som börjar i en grön färg och övergår i en grå färg. Sedelns yttersta högra kant är tryckt med en grå färg. De konstgraverade cirklarna till vänster om porträttet samt texterna är tryckta i en brun färg.

Numret är tryckt i en svart färg som ger återsken i ultraviolett ljus. Med undantag av sedelns övre och nedre marginaler är hela sedelns framsida tryckt.

Sedelns baksida upptar till höger en talong med valörsiffran 1000 nedtill

och två namnteckningar i facsimile längs höger sida och är för övrigt otruckyt. Huvudmotivet är utfört efter ett träsnitt ur Olaus Magnus' (1490–1557) historia om de nordiska folken från 1555, som beskriver hur skörden bärgas och tröskas. I skördescenen finns ett guilloche-mönster inlagt i kombination med handgravyr, föreställande skördad säd. Bakgrunden, med den stiliserade landskapsbilden och solen, består av ett maskinritat guilloche-mönster som är tryckt i offset. I solen finns en dold bild. Belyser man solen i ultraviolett ljus framträder en halvmåne i profil. Bakgrunden består av plogfäror och böljande fält samt en sol med solstrålar, allt avbildat i graverade säkerhetsmönster. Den vänstra delen av avbildningen föreställer en öppen lada med skördad säd tryckt i konstgravyr. Valörsiffran 1000 återfinns även i sedeln övre vänstra

och nedre högra hörn samt texten ETT TUSEN KRONOR i sedelns nedre kant.

Längs högra kanten är namnteckningar av Erik Åsbrink, riksbanksfullmäktiges ordförande, och Bengt Dennis, riksbankschef, anbringade.

Huvudmotivet är tryckt i en brun färg med undantag av den nedre mittersta delen, som är tryckt i en grön färg.

Konstgravrymönstret, som bildar bakgrund i sedelns mittersta del, är tryckt i färgerna ockra, rött och lila. Solens yta är i en gulvit färg som i ultraviolett ljus ger starkt återsken.

De fyra marginalerna är otruckyta.

Tumba Bruks formgivare och gravörer svarar för den konstnärliga utformningen och graveringen.

T.S.

En märklig myntbehållare

Ett intressant gravfynd gjordes i Paris 1886. Man hade nämligen funnit ett skelett, bredvid vilket låg en liten vacker "ampulla" av röd terracotta, utförd i gallo-romersk stil och omkring 12 centimeter hög. Då den "av en händelse" blev sönderslagen, visade det sig, att den innehöll talrika väl bevarade romerska bronsmynt. Det egendomliga därvid var, att kärlets halsöppning var smalare än myntens diameter, varav bevisas, att de nedlagts i ampullan, då den förfärdigades. Av detta framgår tydligt att det hela var avsett att lämnas till den döde som en gravgåva.

IV

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Sökes

GULDMYNT

1885 20 kr

1880 10 kr L.A.

Arne Törnblom

0526-139 76

Léo Holmgren 1904–1989

Skulptören, medaljkonstnären och myntgravören Jean Léo Holmgren avled den 26 december efter att nyss (den 19 i samma månad) ha fyllt 85 år. Döden kom som en befrielse – alltsedan sin 80-årsdag hade han varit fjättrad vid sjukbädden, drabbad av en hjärnblödning som hindrade honom från att utöva sitt yrke. Ända fram till den tidpunkten hade han fortsatt att producera sig – de sista åren framför allt som medaljkonstnär.

Holmgren var född 1904 i Paris som son till den svenske porträtt- och landskapsmålaren Wilhelm Holmgren och dennes franska hustru Marie Jeanne Ferrand. Sina barndomsår tillbringade Léo i Frankrike – bl.a i Lyon – och det formade honom för all framtid. Han kom först 1914 i svensk skola (Östra real i Stockholm) och behöll hela livet ut sin karakteristiska franska accent. Han måste ha varit något av en främmande fågel när han gjorde sin värnplikt (det finns ett porträtt av honom i Svea livgardes ljusblå uniform) bland de helsvenska bassarna!

Yrkesvalet blev en självklarhet – arv och miljö gjorde honom till konstnär, ehuru det blev skulpturen och medaljkonsten han kom att ägna sig åt, inte måleriet. 1923–24 var han elev vid Tekniska skolan, som då leddes av den kände Edward Berggren, vars inriktning på den realistiska traditionen säkert påverkade den unge eleven lika mycket som faderns naturalistiska 80-talsstil. Holmgren fortsatte sina studier åren 1925–30 vid Konsthögskolan – ett uppehåll hade han dock år 1927, då han var anställd vid det franska myntverket i Paris. Nu var den store Carl Milles hans danande lärare, men han undervisades också (från 1928) av vice professorn och medaljgravören Erik Lindberg, chefsgravör vid Kungl. Mynt- och justeringsverket, vars efterträdare han skulle bli 1944. 1930 erhöLL Holmgren kungliga medaljen.

Holmgren släppte aldrig skulpturen och behöll länge sin privata ateljé på Kungsholmen i vars närhet han sedan 1944 – och periodvis även tidigare – arbetade som den siste konstnäransställde chefsgravören vid Myntverket (vid Hantverkargatan) fram till dess flyttning 1974. Sin bostad hade han sedan 1963 på Karlavägen, ett välordnat ungarlshem, prytt med vacker konst i hans smak, och dit han flyttat efter moderns bortgång samma år. Hans huvuduppgift var dock under senare tid medaljkonsten och åtskilliga plastelinamodeller lades upp i hans kök mot gården; till sist lämnade han därför ateljén vid Kungsholmstorg.

Holmgren ställde ut sina arbeten både inom och utom landet. Den första expositionen sedan han lämnat "elevstadiet" var 1934 hos Sveriges Allmänna Konstförening (där han återkom 1938), följd av en separatutställning hos Fahlerantz salong i

1. Léo Holmgren – ett självporträtt ingående i den serie över svenska myntgravörer som han modellerade åt Myntverket efter pensioneringen. Foto Myntverket.

Stockholm 1935. Eskil Cronlund säger, att de där exponerade porträttmedaljerna och skulpturerna "vitnade om säker behärskning av muskelplastiken och väl genomtänkt rytmik i linjer och volymer...". Hans medaljkonst karakteriserades redan vid denna tid av en intim realism och en i den franska medaljimpressionismen bottande, mjuk modellering och fin komposition. Fränsidorna har oftast en mildhet i uttrycks sättet – allegoriska eller ej – som kanske mera bottade i upphovsmannens lynne än den avporträtterades. Denna konstuppfattning och detta uttrycks sätt behöll Holmgren livet ut; att han därigenom kom att stå ganska ensam som konstnär blev oundvikligt. Vänner hade han dock många och detta får man främst tillskriva hans angenäma, blida personlighet, som aldrig sökte strid. Han kunde t.ex. ge sig ut på bilresa med den erkänt temperamentsfulle Gösta Carell (medaljkonstens Wilhelm Moberg, skulle man vilja säga) och lyckas med konststycket att i alla lägen behålla sitt lugn.

Den gode Léo slog aldrig på trumma för sig själv och hade väl på det hela taget för litet av självuppskattning i sin natur för att kunna ta sig fram till en tät position. Det betydde inte att han var okritisk eller – ännu mindre – okänslig för kritik. Att uppdraget att göra de nya mynten vid tronskiftet 1950 och 1973 gick till andra, i hans specialitet föga yrkeskunliga skulptörer, tog honom ganska hårt, särskilt den första gången. Han fick trösta sig med att några av de bästa porträtten i realistisk mening av såväl Gustav VI Adolf som dennes sonson på jubileumsmynt och belöningsmedaljer tveklöst gjordes av honom själv. Uppdraget för officiella och privata beställare blev också många – särskilt efter den slutliga pensioneringen 1974 – och då måste man också inräkna Sporrongs, som ofta tog Holmgrens tjänster i anspråk. Det var inte bara belönings- och jubileumsmedaljer han utförde åt dem, utan han medverkade också i t.ex. den stora kungaserien 1976 samt utförde alla modellerna till "Berna-

2. Foto från senare år.

dotternas drottningar". Svenska Numismatiska Föreningens tronskiftesmedalj m.m.

Just denna förening, vars korresponderande ledamot Holmgren var sedan 1976, har lämnat honom många beställningar genom åren. Hans första medalj (1930) var visserligen ägnad skridskoprinsessan Magda Julin (f. 1894), men redan året därpå utförde han porträttssidan till årsmötesmedaljen; den föreställer Robert Wilhelm Hartman, läroverksadjunkt och kopparmyntsforskare. Hans sista arbete innan sjukdomen drabbade honom gällde också en beställning av föreningen och den porträtterar Torgny Lindgren (modellerad hösten 1984), då nyligen avliden mynt-, medalj- och sedelforskare.

Det är självklart att Holmgren i sin yrkesutövning mer än de flesta konstnärer blev bunden av beställarnas önskemål – ibland var han t.o.m. tvungen att gravera eller modellera om andras, tekniskt utförbara arbeten! I hans stora produktion finns dock mycket där han fått uttrycka sin självständiga uppfattning – inte minst gäller detta när han kunde demonstrera sin stora skicklighet i porträtteringen. Särskilt värda att nämna är medaljerna över borgmästaren i Lyon Édouard Herriot (1937), hans gamla lärare Edward Berggren (1944) och Carl Milles (1955), studiekamraten och skulptören Axel Wallenberg (1978) – men naturligtvis är detta en rent subjektiv uppfattning.

Holmgren hade en stor faiblesse för den gjutna medaljen men fick sällan ägna sig åt den. De få gånger så skedde var det nästan alltid fråga om "fria" konstverk, dvs skapade på hans eget initiativ.

Holmgren deltog i många utställningar utomlands, kanske helst i sitt födelseland Frankrike. Vid Salongen i Paris 1937 belönades han med bronsmedaljen och 1949 med den i silver. FIDEM, den internationella federationen för medaljkonst, anordnar sedan 1949 – vanligen vartannat år – utställningar av modern medaljkonst och vid dessa har Holmgren så gott som alltid varit representerad, senast i Colorado

Kurirens dukater

Den ekonomiska situationen i Sverige år 1719 var synnerligen dystert. Rikets skuld uppgick, såvitt man kunde bestämma den, till 60 à 70 miljoner daler s.m. Därav utgjorde mynttecken och myntsedlar något mer än en tredjedel. Att inväxla denna myntmassa till namnvärdet var omöjligt. Mynttecknen nedsattes till en bräkdal av värdet och blev inom kort alldeles avlysta, men innehavarna fick ersättning till ungefär hälften i försäkringsmedlar att i framtiden kunna inlösas. Det var en statsbankrutt men oundviklig och begränsad. Av den övriga skulden blev fordringar för rekrytering, durkmarscher, inkvarteringar m m delvis obetalade. Resten - utom kronans skuld till Rikens ständers bank, vilken förvaltades av statskontoret - fonderades och anvisades till ett ständernas kontor, bestående av fullmäktige av de tre högre stånden, till förräntande och amortering.

Det är mot denna nedslående situation som man får läsa ett citat i *Tessin och Tessiniana. Graphie med anedoter och reflexioner, samlade utur framledne Riks-Rådet m m. Grefve C. G. Tessins Egenhändiga Manuscripter*. Stockholm 1819, sid. 335 (utg. av F. W. Ehrenheim). I denna innehållsrika bok står nämligen följande notis: *År 1719, då en Courier skulle skickas, var en sådan brist på penningar, att man måste taga gamla medailler i Antiquitets-Archivet och deraf slå 200 Ducater*. Enligt Tessin tillkom beslutet på förslag av riksrådet Lagerberg.

Det var nog knappast meningsfullt för Nils Keder som arbetade med Antikvitetsarkivets samlingar att protestera. Statskassan kunde inte heller inlösa Elias Brenners efterlämnade betydande myntsamling. Denna köptes av en engelsk köpman i Stockholm 1721. När ett land står på ruinens brant och är omgiven av fientliga nationer kommer ett fåtal guldmedaljers nedsmältande i andra hand. En fråga kvarstår dock - vart skulle kuriren?

Ian Wiséhn

3. 5 kronor 1962 - Gustav VI Adolfs 80-årsdag. Det mest eftersökta jubileumsmynt som utformats av Léo Holmgren. Kungl Myntkabinettet. Foto ATA.

Spring 1987. Han reste också personligen till några av dessa under tidigare år och glädde sig särskilt när han - som t ex 1957 i Paris - fick träffa gamla kolleger från La Monnaie.

Han är givetvis representerad i samtliga myntkabinetter i Norden (nära nog komplett i Kungl Myntkabinettet i Stockholm) vad beträffar medaljer och mynt. Hans skulpturer kan bl a studeras i Johannes kyrka i Stockholm, där hans polykroma "Uppståndelsen" återfinns i gravkoret, i Maria Bebädelsens katolska kyrka i Stockholm ("S:t Dominicus") och i katolska kyrkan i Oslo; han har också utfört porträttmedaljonger i Tekniska Museet i Stockholm.

De många jubileums- och utställningsmedaljer som Holmgren hann med kan inte räknas upp här, lika litet som alla de som bär kungliga porträtt, alltifrån Gustav V till Carl XVI Gustaf. Låt oss dock nämna ett par - Kungl Myntet 100 år på Kungsholmen, slagen till jubileumsutställningen där 1950, och den internationella medaljutställningen i Stockholm 1955.

När det gäller mynten modellerade han Gustav VI Adolfs samtliga jubileumsmynt 1952-1972 och nickelmynten (5 kr, 50, 25 och 10 öre), den sista förövringen samt som pensionär några av Carl XVI Gustafs jubileums- och minnesmynt. Han var själv aldrig nöjd med porträtten i halvenface av kungaparet på bröllopsmyntet 1976, för vilket detta inte satt modell - "det är svårt att avbilda vackra unga människor", sade han en gång. Han utförde också som "dirigerad" beställning från Myntverket det trista femkronorsmynt som vi ännu dras med.

Myntningen är den äldsta kontinuerliga statliga verksamheten i vårt land. Genom myntinskrifter från ca 995-1000 känner vi också namnen på de äldsta tjänstemännen, myntmästarna, Godwine, Leofman, Thregr och andra, som kommit över från England. Redan då hade Léo Holmgren sina företrädare i tjänst vid myntverket i Sigtuna, sannolikt infödda gravörer. Från Gustav Vasas tid börjar vi också känna till namnen på gravörerna; många av dem var då inkallade tyskar eller från Nederländerna. Det var inte ovanligt att de måste arbeta efter förlaga, utförd av någon konstnär. Med tiden samlanfördes dessa befattningar på så sätt, att man skrev kontrakt med

en konstnär, som var utbildad gravör - och vanligen fick titeln "kongl. medaljör" - som i sin tur anställde den personal han behövde. Den förste infödde svensken med en sådan befattning var Arvid Karlsten, verksam under Karl XI och XII; han dog 1718. Alltsedan dennes efterträdare, schweizaren Johann Carl Hedlinger, 1700-talets främste medaljkonstnär, som verkade 1718-44 vid Kongl Myntet i Stockholm, och fram till Léo Holmgren har chefsgravören varit elev till sin företrädare.

På 1930-talet upphörde äntligen det besynnerliga förhållandet att den som var ansvarig för våra mynts och officiella medaljers utseende själv anställde sina underordnade. Dessa gravörer blev nu statstjänstemän och har så förblivit till dess att Myntverket för ett par år sedan omvandlades till ett statligt bolag (Tumba Bruk AB/Myntverket). Däremot förblev den ansvarige chefsgravören (som aldrig fick denna titel, den används här av praktiska skäl) en kontraktsanställd arvodist med otillfredsställande pension ända fram till dess att Léo Holmgren - då anställd på halvtid - lämnade sin befattning i samband med att Myntverket flyttade till Eskilstuna sommaren 1974. Tjänsten återbesattes ej; en tradition sedan 1718 bröts.

Som framgått av den korta biografien ovan fick Holmgren åtskilliga uppdrag från såväl staten som enskilda efter sin pensionering. Han hade svårt att säga nej och någon stilla pensionärstillvaro fick han inte uppleva.

Alla arbetskamrater och vänner som samarbetat med Léo minns honom som en hängiven yrkesman, en god kollega och humoristisk samtalspartner - en gammal kamrat från Kungsholmstiden har berättat, att när arbetet kändes tungt gick man upp till Léo på ateljén för att få en pratstund och ett gott skratt. Frid över hans minne!

LLT

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS MEDLEMSNÅL

kan rekvireras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest 12 december 1989

För dem som inte kunde delta återges frågorna här nedan. Testa Din förmåga! (Endast en deltagare hade 12 rätt.) Rätta svaren på s. 23.

1. Till Lars O Lagerqvist:s 60-årsdag i februari 1989 lät SNF gjuta en medalj över jubilarer. Vem är konstnären bakom medaljen?
 1. Gunvor Svensson
 - X. Ernst Nordin
 2. Axel Wallenberg
2. Sturemarken är ett av de verkligt fascinerande svenska mynten. Hur många äkta exemplar är kända?
 1. 9 st
 - X. 11 st
 2. 13 st

Envoyén, Friherre C. N. D. Bildt.

3. Den 22 november i år kom en ny svensk sedel. Vem avporträtteras i vattenmärket?
 1. Gustav II Adolf
 - X. Karl XI
 2. Gustav Vasa
4. En av våra nordiska broderföreningar firade i år sitt 75:års jubileum. Vilken förening var det?
 1. Norsk Numismatisk Förening
 - X. Dansk Numismatisk Förening
 2. Numismatiska Föreningen i Finland
5. En av de klassiska svenska myntvalörerna är 1 öre. Det slogs första gången 1522. När präglades det senast?
 1. 1971
 - X. 1972
 2. 1973
6. På bilden ser Ni en distingerad herre friherre C.N.D. Bildt. På vilken gren av numismatiken var denne man en expert?
 1. Svenska polletter
 - X. Karl XI:s mynt
 2. Drottning Kristinas medaljer
7. Ett mycket rart svenskt mynt är

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

- den sk Aros-brakteaten från tidigt 1200-tal. Se teckning! Expertisen är inte helt enig om präglingsorten. Striden står mellan två orter. Vilka?
1. Uppsala-Nyköping
 - X. Västerås-Nyköping
 2. Söderköping-Nyköping

8. Ett ofta anlitat referensverk är "Mynt och medaljer slagna för främmande makter i anledning av krig mot Sverige". Verket utkom på 1920-talet. Vem är författaren?
 1. Carl Anton Georg Ossbahr
 - X. Carl Johan Gustaf Snoilsky
 2. August Wilhelm Stiernstedt
9. De kanske mest fantasieggande svenska sedlarna är de sk "Palmstrucharna". Ett flertal av de från 1666 i olika valörer daler silvermynt har varit ute på marknaden den senaste tiden. Det vita handgjorda papperet i sedlarna kommer från ett svenskt pappersbruk. Vilket?
 1. Uddby
 - X. Lessebo
 2. Tumba
10. Valören 16 öre silvermynt har präglats endast några få år i Sverige. Bland dessa ett av nedanstående. Vilket?
 1. 1750
 - X. 1760
 2. 1770

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen
(hörn Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Tillfälliga utställningar:
"Ur dolda gömmor"

"European Heritage in the Mirror
of Money and Medals"
13/2-1/4

"Ur berg i börs"
6/12-11/3

OBS! På Tekniska museet!

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
för information.

Museet:
Tisdag – söndag 11 – 16
Måndag stängt

Besöksid: tisdag 13 – 16
ingång Narvavägen

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT REGISTER 1989

ARTIKLAR OCH NOTISER

	Nr	Sid.
Almer, Yngve <i>De två alternativen. En fortsättning angående gyllen 1528. (& I. Carlsson)</i>	7	156-157
Brahme, Sven <i>Den gamla goda tiden.</i>	4/5	109
Bratt, Martin <i>Kongress i Innsbruck. Rapport från XVIII:e internationella kongressen för genealogi och heraldik i Innsbruck mellan 5 och 10 september 1988.</i>	7	168
Braunerhielm, Thom <i>Minnespenning över Bertil Malmberg (MEDALJNYTT)</i>	6	145
<i>Minnespenning över Nils Ahnlund (MEDALJNYTT)</i>	6	146
<i>Medalj över Carl Palmstedt. (MEDALJNYTT).</i>	8	193-194
<i>Medalj över Gustaf Dalén.</i>	9/10	228-229
Carlsson, Ingemar <i>De två alternativen. En fortsättning angående gyllen 1528. (& Y. Almer)</i>	7	156-157
Frösell, Anders <i>Stockholms stadshus polletter</i>	3	57
Golabiewski Lannby, Monica <i>Kungliga Myntkabinettet informerar om den nya kulturminneslagen</i>	1	13-15
<i>Kring ett nyfunnet guldmunt i Nyköping</i>	2	32-36
<i>Sigtuna-Sitvne Dei (MYNTFYND)</i>	4/5	112-113
<i>Silverskatten i "Räntmästarhuset". (& I. Wiséhn)</i>	9/10	224-225
<i>Skatfyndet från Östanå i norra Uppland. Landskapsinventeringen. 4. Uppland.</i>	9/10	229-230
<i>Amerikansk gulds katt. (MYNTFYND)</i>	9/10	233
Greijer, Madeleine <i>Nordisk Numismatisk Unions möte i Reykjavik 1989. (& U. Nordlind)</i>	6	143-144
Hackl, Josef <i>Kommentar till "käppryttarna" på Nürnbergmynt till minne av freden 1650.</i>	1	4-6
Hallenblad, Gunnar <i>När Sverige erbjuds återfå Åland 1854: Fler Bomarsundsmedaljer från Krimkriget</i>	7	166-167
Holmberg, Kjell <i>Silverberget eller Söderköping? En diskussion kring Albrekt av Mecklenburgs örtugar LL 9 och 10.</i>	1	10-12
Holmén, Bengt <i>Dr John Kent gör succé. (FÖRENINGAR)</i>	6	151
Jonsson, Kenneth <i>Ny vikingatida myntskatt från Gotland (& M. Östergren) (MYNTFYND)</i>	4/5	113
Klasén, Margareta <i>Rapport från SNF:s årsmöte.</i>	6	136-137
Lagerqvist, Lars O. <i>Om "Fader vår"-medalj. (FRÅGESPALTEN)</i>	1	20-21
<i>Om "Minnesmedalj över Oskar II". (FRÅGESPALTEN)</i>	2	41
<i>Om "J. Pedersens myntkopior". (FRÅGESPALTEN)</i>	4/5	117-118
<i>Brödrafolkens skilsmässa 1905</i>	4/5	119
<i>Vem var Pepita? eller snålhet mot UUM 1905.</i>	4/5	119
<i>Påvebesöket. (MEDALJNYTT)</i>	4/5	125
<i>Ännu en påvlig medalj. (MEDALJNYTT).</i>	6	146-147
<i>Jättelikt myntfynd.</i>	7	158
<i>Gåvor från de numismatiska stiftelserna samt anonym givare till Kungl. Myntkabinettet 1988 (2).</i>	7	158-159
<i>På Kongl. Myntet år 1889 - ett hundraårsminne. (& I. Wiséhn)</i>	8	182-186
<i>Om "Lapplands vapen". (FRÅGESPALTEN)</i>	9/10	235-236
<i>Numismatisk kurs blev succé i Växjö.</i>	9/10	247
<i>Prisrekord</i>	9/10	247

	Nr	Sid.
Lindberger, Elsa <i>Gästforskare i Kungl. Myntkabinettet under 1988.</i>	1	15
<i>Kungl. Myntkabinettet ställer ut - i Mölndal och Paris, i Damaskus och på Läckö.</i>	4/5	114-115
<i>Symposium on Viking-age coinage. Sigtuna 1-4 June 1989.</i>	6	139-142
<i>Gåvor från de numismatiska stiftelserna till Kungl. Myntkabinettet 1987 (2).</i>	9/10	220-223
Lindblom, Carl-Axel <i>Om S:t Barthélemy får eget betalningsmedel.</i>	3	55-56
Linkosalmi, Aimo <i>Numismatiska Föreningen i Finland firar 75-årsjubileum.</i>	3	94
Malmer, Brita <i>Utanför systemet. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria 1/4 1979 - 30/6 1988.</i>	2	28-30
<i>Internationellt CNS-symposium i Sigtuna 1-4 juni.</i>	4/5	120
Martin, Hans <i>Italien i monetär nödsituation.</i>	3	58
Menzinsky, Hans <i>Halvöre Göteborg (1610) fanns redan 1609.</i>	4/5	110-112
Nathorst-Böös, Ernst <i>Räv på mynt?</i>	1	23
Nilsson, Harald <i>Ny mynsskatt från regalskeppet Kronan. (MYNTFYND)</i>	7	171
Nordlind, Ulf <i>Lars O. Lagerqvist 60 år - mottagning på Kungliga Myntkabinettet. (& I. Wiséhn)</i>	2	40
<i>Medalj till Lars O. Lagerqvist 60-årsdag.</i>	2	42
<i>Nordisk Numismatisk Unions möte i Reykjavik 1989. (& M. Greijer)</i>	6	143-144
<i>Medaljer över S. A. Andrée. (& I. Wiséhn)</i>	9/10	236-239
Olofsson, Robert <i>Femöresbron</i>	4/5	103
Olrog, Frank <i>Mynt på St Barthélemy 1784-1878 (5).</i>	8	187-192
Påhlsson, Leif <i>Myntverkets medaljtillverkning. (MEDALJNYTT)</i>	4/5	125
<i>Nya tyska ordnar.</i>	7	169
Sárkány, Tamás <i>Lag om Sveriges Riksbank.</i>	1	22
<i>Lag om äldre sedlar på 10 000 kronor.</i>	2	36
<i>Riksdagsbehandling av förslag om mynt och sedlar.</i>	2	36
<i>Europeisk monetär union?</i>	2	36-37
<i>Rikets mynt.</i>	6	147
<i>Riksbankens föreskrifter om 500-kronorssedeln</i>	7	170
Schoerner, Katarina <i>Franska revolutionen. Ny utställning på Kungl. Myntkabinettet.</i>	6	137-138
<i>Nyförvärv till Kungl. Myntkabinettet.</i>	9/10	231-233
<i>Norrlands framtid - ett minne blott!</i>	9/10	239-240
Skaare, Kolbjørn <i>Den internasjonale Numismatiske Kommissjon.</i>	7	169
Ström, Ulf <i>Auktionsverkets kvalitetsauktion den 26 november 1988. (AUKTIONER)</i>	2	37-39
<i>Auktionsverkets kvalitetsauktion den 22 april. (AUKTIONER)</i>	3	93-94
Sundquist, Torbjörn <i>Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest måndagen den 12 december 1988.</i>	1	16
<i>Till Lars.</i>	2	46
Sømod, Jørgen <i>Poletter fra Bohus Slot.</i>	2	31
Warnstedt, Christopher von <i>Adliga Jungfrustiftet i Barth och den år 1982 utslocknade Barthorden.</i>	1	8-9

	Nr	Sid.
Westermark, Ulla		
<i>Gåvor från de numismatiska stiftelserna till Kungliga Myntkabinettet 1987 (I).</i>	4/5	100–102
<i>Gåvor från de numismatiska stiftelserna till Kungl. Myntkabinettet 1988 (I).</i>	7	160–162
<i>Långväga gåva till Kungl. Myntkabinettet.</i>	7	174
Wiséhn, Eva		
<i>Thalias Caroline</i>	4/5	115–117
Wiséhn, Ian		
<i>En ordlek kring nödmynten.</i>	1	6
<i>Vid Görtzens grav.</i>	1	7
<i>Lea Ahlborns testamentariska gåva till Nordiska museet.</i>	1	9
<i>En silverbägare med märklig historia.</i>	1	16
<i>Lars O. Lagerqvist 60 år – mottagning på Kungliga Myntkabinettet. (& U. Nordlind)</i>	2	40
<i>Åskan som skattgrävare.</i>	2	47
<i>Ett besök hos Gustaf Cavalli.</i>	3	52–54
<i>En annorlunda falskmyntningshistoria.</i>	3	89
<i>Ovanliga pengar.</i>	3	89
<i>En offerkista i Malmö.</i>	3	95
<i>Ett ovanligt myntfynd.</i>	3	95
<i>Samuel Hoffmeister och andra svenska vaxpousserare.</i>	4/5	104–107
<i>Stölden på Skokloster 1883.</i>	4/5	107–109
<i>80 000 omnibuspolletter.</i>	4/5	121
<i>Medaljer över familjen Nobels verksamhet i Ryssland.</i>	6	132–134
<i>Medalj över Carl von Helvig av Leonhard Posch.</i>	7	157–158
<i>Aktiebrev för hamnbyggnad</i>	7	162–163
<i>Vådan med sedelavbildningar i tidningsreklamen.</i>	7	163
<i>Några plåtmyntfynd från slutet av 1800-talet.</i>	7	167
<i>En fribiljett i guld.</i>	7	171
<i>En skatt som räddare i nöden.</i>	7	171
<i>En stor ordenssamling vid 1900-talets början.</i>	8	196
<i>På Kongl. Myntet år 1889 – ett hundraårsminne. (& L. O. Lagerqvist)</i>	8	182–186
<i>Myntfyndet vid Storzjungfrun.</i>	8	192
<i>Stöld av 45 kg kopparmynt i Alvesta 1905.</i>	9/10	218
<i>Minderåriga inbrottstjuvar år 1894.</i>	9/10	223
<i>Silverskatten i "Räntmästarhuset". (& M. Golabiewski Lännby)</i>	9/10	224–225
<i>Islamiska mynt funna i Småland.</i>	9/10	225
<i>Den fotografiska myntillustrationens ålder.</i>	9/10	226–228
<i>Belägringsssedlar från Erfurt.</i>	9/10	230
<i>Medaljen över Wilhelm Hansen</i>	9/10	234
<i>Tidiga svenska skridskomedaljer.</i>	9/10	234–235
<i>Medaljer över S. A. Andrée. (& U. Nordlind)</i>	9/10	236–239
<i>Dukater för en kunglig tand.</i>	9/10	246
<i>En förfalskarhistoria från Dalarna.</i>	9/10	246
Östergren, Majvor		
<i>Ny vikingatida myntskatt från Gotland. (& K. Jönsson) (MYNTFYND)</i>	4/5	113

RECENSIONER	Nr	Sid.
Berliner Numismatische Forschungen 2. (K. Jonsson)	2	45
Berliner Numismatische Forschungen 3. (K. Jonsson)	9/10	242–243
Bolten, Jacob: <i>Het Nederlandse bankbiljet en zijn vormgeving.</i> (L. M. Carlzon)	1	18–19
British Archaeological Reports 4, 1974. <i>Coins and the Archaeologist.</i> (N-U Fornander)	9/10	241–242
Die Ritterkreuzträger der Deutschen Wehrmacht. (Nyutgivning). (L. Pålsson)	6	148
Europa und der Orient 800-1900. Utställningskatalog 1989 i Berlin. (N-U. Fornander)	7	173
Fayette, Claude: <i>Les billets français du vingtième siècle.</i> (L. M. Carlzon)	1	18
Franska revolutionen 1789-1799 – mynt – sedlar – medaljer. KMK:s katalog nr 26. (N-U. Fornander)	7	173
Grinder-Hansen, Keld: <i>Og har du penge... Træk af pengenes historie.</i> (N-U. Fornander)	1	17
Hamrin, Christian & Hyllengren, Jan L.: <i>Svensk myntförteckning, Del I, Bernadottedynastin 1818-1988 med värderingspriser.</i> (T. Lind)	6	148
Hovén et al.: <i>Excavations at Helgö X. Coins. Iron and Gold.</i> (N-U. Fornander)	7	172
Hyenstrand, Åke: <i>Socknar och stenstugor – om det tidiga Gotland.</i> (N-U. Fornander)	6	149
Hyllengren, Jan: Se Hamrin, Christian		
L. Kovácsik, András: <i>Horváth Endre, grafikusművész, élete és munkássága.</i> (L.M. Carlzon)	1	18
Kromann, Anne: Romersk guld. <i>Mønter i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling.</i> (N-U. Fornander)	4/5	124
Lagerqvist, Lars O.: <i>Några tankar om de av Herr Gustaf Eriksson, sedermera Konung Gustaf I, präglade sk Klippingarna och Myntverket i Hedemora under 1521-1523.</i> (N-U. Fornander)	3	91
Lagerqvist, Lars O. & Wiséhn, Ian: <i>Statsbudgeten under 400 år. Några glimtar ur rikets finanser.</i> (N-U. Fornander)	6	148
Lindkvist, Thomas: <i>Plundring, skatter och den feudala statens framväxt. Organisatoriska tendenser i Sverige under övergången från vikingatid till tidig medeltid.</i> (N-U. Fornander)	1	17
LLt. <i>Festskrift till Lars O. Lagerqvist.</i> (N-U. Fornander)	3	90–91
Löwenhielm, Fredrik: <i>Svenska ordnar och medaljer.</i> (H. E. Sköld)	6	148–149
Malmer, Brita: <i>The Sigtuna coinage c. 995-1005.</i> (E. Gamby)	9/10	243–244
Malpas, Evelyn: <i>Lighter than air. Two hundred years of ballooning in numismatics.</i> (N-U. Fornander)	4/5	124
Mathiesen, Hans Erik: <i>Grækernes mønter.</i> (N-U. Fornander)	1	18
Médailles. Cinquantenaire de la Fidem 1987. (N-U. Fornander)	2	44–45
Medusa, nr 1 1989. (N-U. Fornander)	6	148
Mikołajczyk, Andrzej: <i>Sylloge of Coins of the British Isles 37. Polish Museums, Anglo-Saxon and later medieval British coins.</i> (K. Jonsson)	9/10	244–245
Nathorst-Böös, Ernst: <i>Annorlunda betalningsmedel.</i> (N-U Fornander)	1	17
Nationalmuseets Arbejdsmark 1988. (N-U. Fornander)	4/5	124
Gotländskt Arkiv 1988. (N-U. Fornander)	4/5	124
North, Michael: <i>Die Medaillen der Brandenburg-Preussen-Sammlung Christian Lange. Erster Teil: Von den Anfängen bis 1713.</i> (N-U. Fornander)	4/5	124
Posselt, Gert: <i>Pengesedler i Danmark 1787-1945.</i> (N-U. Fornander)	4/5	125
Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer: <i>Årsbok 1987-88.</i> (N-U. Fornander)	6	148
Rudin, Bo: <i>Papperets historia.</i> (L. M. Carlzon)	2	44
Sundberg, Sven-Gunnar: <i>Offerkyrkor i gamla växjöstiftet. En vallfartssed under den lutherska ortodoxins tid.</i> (M. Golabiewski Lannby)	7	173
Swedish Archaeology 1981-1985. (N-U. Fornander)	7	172
Turcica et Orientalia. <i>Studies in honour of Gunnar Jarring on his eightieth birthday 12 October 1987.</i> (N-U. Fornander)	2	45
Widell, Magnus: <i>Smålandsbankens sedlar.</i> (I. Wiséhn)	1	17
Wiséhn, Ian: <i>C. J. Thomsen och B.E. Hildebrand 1838-1865.</i> (N-U. Fornander)	3	91–92
Wiséhn, Ian: Se Lagerqvist, Lars O.		
Östergren, Majvor: <i>Mellan stengrund och stenhus – Gotlands vikingatida silverskatter som boplatssindikation.</i> (N-U. Fornander)	7	173

11. Elias Brenners andra utgåva av Thesaurus Nummorum... utkom 1731, dvs 14 år efter hans död. Vem var det som hade ansvaret för att den verkliga publicerades enligt Brenners önskan?

1. Nils Keder
- X. Gustaf Rålamb
2. Carl Reinhold Berch

12. Vilken stad (myntort) där svenskt besittningsmynt präglats har vidstående symbol i sitt stadsvapen?

1. Reval
- X. Stralsund
2. Riga

13. Betrakta bilden intill på den nya 1000 kr sedeln som kom 1989. En uppenbar orimlighet finns på bilden. Vilken?

Lycka till!/Torbjörn Sundquist

Ny litteratur

Brita Malmer, *The Sigtuna coinage c. 995-1005. Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series 4.* 120 sidor samt 36 plancher. 225 kr plus porto.

Tidigare utgiven i samma serie
Kenneth Jonsson, *The new era. The reformation of the late Anglo-Saxon coinage. Commentationes ... 1.* 267 sidor. 325 kr plus porto.

Säljs i mynthandeln eller kan beställas direkt från Numismatiska forskningsgruppen, c/o Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm.

Konsten att göra mynt

Så heter en intervju i tidningspressen med fru Lea Ahlborn, f. Lundgren, tryckt 1897 någon tid före hennes död (hon avled på senhösten samma år). Hon var vår första kvinnliga stats-tjänsteman och anställd som Kongl. Myntets gravör sedan 1853. (Se Brita Olsén: *Lea Ahlborn*, akad. avh. Uppsala 1962.)

En förklaring: med "konstsvarf" avses vad vi i dag kallar reduktionsmaskin, en nyhet som införts för inte så länge sedan vid myntverket (konstruerad där efter franska förebilder - se Ulla Ehrensverd, Erik Lindberg, *Numismatiska Meddelanden XXXII:1*, Sthlm 1974, s 66 ff.).

Det kanske bör påpekas, att Lea Ahlborn *inte* fick modellera det i början omnämnda jubileumsmyntet 1897, utan uppdraget till hennes förargelse gick till Adolf Lindberg, som 1898 skulle komma att bli hennes efterträdare. Om fru Ahlborns alla förslag till ett jubileumsmynt, se *Nordisk Numismatiska Unions Medlemsblad* 1974, s 261 ff).

En intervju med fru Lea Ahlborn

Att »göra mynt» är, som af hvar man känt är, ingen lätt konst - det ha vi nog litet hvar erfarit under vår vandring i denna jämmerdalen. Nu, då jubileumsmyntet låtit tala om sig, hafva vi emellertid tänkt, att det möjligen skulle intressera våra läsare att erfar, hur man går tillväga för att göra mynt - icke enligt den studentikosa metoden, utan så, som k. myntverket går tillväga för att förvandla ett metallstycke till ett i handeln gångbart mynt.

För den skull befunno vi oss för några dagar sedan i den frejdade

artisten fru Lea Ahlborns arbetsrum för att af henne, såsom den mest kompetenta, lära oss myntningens svåra konst.

I det med modeller, medaljer, reliefer, statyetter m m dekorerade rummet, hvori fru Ahlborn verkat i snart 45 år och som öfverallt bär spår af denna hennes outröttliga och artistiskt fruktbarande verksamhet, hade vi det nöjet att lyssna till fru Ahlborns afslöjande af myntningskonstens hemligheter.

Huru stansarna göras.

Fru A. omtalade:

När ett nytt mynt skall präglas, öfverlemnas det åt artisten-gravören att uppgöra skizzer öfver myntet. Sedan de ritningar, efter hvilka myntet skall göras, blifvit fastställda af k. m:t, börjar sjelfva arbetet.

Först uppläggjes en mycket förstord modell i vax, mellan 2 till 3 decimeter i diameter, och äro alla figurerna å denna modell upphöjda. Från denna modell tages därpå ett gipsaftryck, hvori figurerna naturligtvis blifva konkava. Af detta gipsaftryck tages ännu ett dylikt, hvars figurer i sin tur blifva upphöjda. Detta senare aftryck sändes till gjutaren, hvilken afgjuter detsamma i järn eller s.k. klockmetall.

Järn- eller klockmetallsafgjutningen återgår härpå till gravören, hvilken i en s.k. konstsvarf transporterar afgjutningens alla figurer och konturer på en järnstans, hvilken har samma diameter som den myntet skall få. Att beskrifva konstsvarfvens invecklade mekanik blefve här för långt, vi nöja oss med att säga, att instrumentet är

Lea Ahlborn på äldre dagar. Efter bild i dagspressen i en minnesteckning 1897.

synnerligen sinnrikt och att dess uppgift är att förminska modellen så, att den å stansen erhåller »naturlig» storlek, hvilket sker helt och hållet på mekanisk väg.

Sedan stansen, hvars figurer äro upphöjda, graverats fullt färdig af gravören, härdas den, hvarpå en ny stans »punsas» eller pressas med densamma. Denna stans, hvilken äfven är af järn, hafva figurerna konkava. Sedan densamma retoucherats af artisten och blifvit härdad, är den färdig att sättas in i präglingsmaskinen. Denna stans kan dock endast präglä en sida af myntet; för »medaljens frånsida» kräfvdes en lika omständlig procedur, tills dess stans är färdig.

Ovanstående gälde stansarna; sjelfva metallen måste, innan den träffas af stansarna i präglingsma-

skin, undergå en minst lika omständlig, om icke alls så artistisk behandling. För att låta oss få en riktig föreställning om denna behandling, hade fru A. den vänligheten att göra oss sällskap genom k. myntets verkstäder.

Sedan en viss kvantitet metall – guld, silfver eller koppar samt dess legeringsmetaller – utvägts, legeras de i bestämda proportioner och gjutas i stänger.

Dessa stänger gå därpå till valsverket, där de valsas ut till långa, smala stänger, hvilka erhålla samma tjocklek som den det färdiga myntet skall hafva.

Sedan valsningen fullbordats, klippes metallen i runda plattor, hvilka hafva samma form och storlek som det färdiga myntet, hvarpå plattorna glödgas och genomgå ett slags bad för att blifva befrjade

från flagor och oxidbeläggningar, hvarigenom de blifva skinande blanka.

En mycket vigtig del i mynttillverkningen, nämligen plattornas vägning sker nu. Hvarje mynt får nämligen ej öfverskrida eller understiga en viss vikt för att vara lagligt. Vägningen, där hvarje platta väges för sig, sker på synnerligen omsorgsfullt konstruerade vågar, hvilka samtidigt väga plattorna och sortera dem efter vikt. Underviktiga plattor skiljas af i sina särskilda lådor, fullviktiga i sina och öfverviktiga åter i sina. De underviktiga plattorna gjutas om, de fullviktiga gå direkt till präglingsmaskinen, hvilket de öfverviktiga äfven göra, men först sedan de afhyflats och fått den rätta vigten.

Nu först sker präglingen, hvarvid plattorna samtidigt stämplas på båda sidor, så att de få det utseende de skola ha i marknaden. Dock äro icke alla mynt färdiga att släppas ut i rörelsen, när de lemnat präglingsmaskinen; de som stått på gränsen att vara underhålliga vägas om igen och endast de af dem, som bestå profvet få slippa ut; de öfriga få göra samma resa om igen.

Vi ha här endast kunnat omtala den hufvudsakligaste gången, detaljerna äro för många och invecklade för att rymmas i en tidningsartikel. Emellertid hoppas vi, att vi gifvit våra läsare ett hum om konsten att göra mynt,

R-r K.

Signaturen användes af journalisten Ragnar Kock (1868 – 1944). Han var vid denna tid anställd vid "Dagen", en sk billighetstidning, startad och ägd af Aftonbladet men med egen redaktion. Kock var senare korrespondent i Berlin (se Publicistklubbens porträttmatrikel 1924). Enligt anteckningar i Kungl Biblioteket hette hans mor Ebba Carolina, f. Ahlborn, medan ovan nämnda skrift från 1924 kallar henne "Ahlbom". Det förefaller inte osannolikt, att det senare är ett tryckfel och att Kock var släkt med Lea Ahlborns make.

För upplysningarna ovan tackas Göran Bäärnhielm vid Kungl Biblioteket och Hans Gillingstam vid Svenskt Biografiskt Lexikon.

LLI

Brödrafolkens skilsmässa

I ett tidigare nummer (SNT 1989:4/5, s 119), skildrade vi hur polemiken kring unionsbrottet 1905 ledde till att to m bytet av mynttyper i vårt grannland karikerades. Här kommer ännu ett sådant från 1906, men nu gäller det tävlingen om en ny *svensk* myntserie, föranledd av titel- och valspråksbytet till resp "Sveriges väl" och "Sveriges konung", väl också på grund av Oscars åldrande.

Veckans bilderbok. Af Waldeck.

Den utlysta tävlingen om ny prägel på rikets mynt ger landets konstnärer rika tillfällen till utvecklande af sin uppfinningsförmåga. Det gäller först och främst användandet af nationella motiv och symboler - några andra böra naturligtvis ej komma i fråga.

Efter som det är unionsupplösningen, som närmast föranledd denna myntändring, föreställer jag mig, att flere täflande komma att anse de bekanta riksdagshuslejonerna som en särskildt användbar nationell symbol. Det skadar naturligtvis ej om öronen - i likhet med svansarna - ändras något. Anmärkas kan emellertid med skäl, att denna prägel ser något "harmynt" ut!

Den "nationella samlingen" borde för en fantasirik konstnär vara något att slå mynt af.

Hvad har för öfrigt en nationellare prägel än smorgasbordet! ett, enligt min obetydliga åsikt, mycket smakligt motiv, ehuru kanske något rafflande. Prägel på baksidan: en fluga.

Så många kommentarer behövs ej. Lejonets text BRÖDRAFOLKENS GRÄL syftar naturligtvis på Oscars just utbytta valspråk. De stridande på andra förslaget är kopierade efter Molins kända "Bältesspännarna". 5-öringens bildsida har, kanske någon observerar, redan 1906 kommenterats med den internationella stavningen "smorgasbord". Göta Lejon faller berusat under bordet - vid denna tid fanns ännu brännvinskantinen för fritt drickande framsatt - och moder Svea lägger för sig.

LLI

FRÅGE- SPALTEN

Araukanien och Patagonien

I SNT 9/10 1989 p. 236 har Aron Ekman, Uppsala, spurgt om mønter fra Araukanien og Patagonien.

I Jules Fonroberts katalog, Berlin 1878 har jeg fundet 2 centavos 1874 med reference til Revue belge 1875, Pl. II, 4, s. 92, hvor mønten således er afbildet.

Monten findes også i Georg F. Ulex-Hamburgs katalog, Frankfurt a.M. 1908 som nr 3722. Som nr 3721 er opført en af Orlic Antoine I indstiftet forgyldt og emaillet orden. Endelig skal nævnes kataloget over Julius Guttags samling, New York 1929, hvor er opført:

2. Peso 1874 (afbildet)
- 2A. Kobberafslag af samme med henvisning til Taullard side 1874.
- 2B. Peso af dobbelt tykkelse. Taullard s. 175.
- 2C. Peso som 2B, men af ordinær tykkelse. Taullard side 175.
3. 2 centavos 1874, som her betegnes Prove.

Jeg tror, Kungliga Myntkabinetet allerede nu har sendt spørgeren fotokopier af de omtalte referencer.

Jørgen Somod

Fråga:

Vem har sett en ärfilig medalj?

Kronprins Gustaf Adolfs, den senare Gustaf IV Adolfs, dop ägde rum i november 1778 under pågående riksdag, varför till faddrar inbjudits representanter ifrån de fyra stånden. Dessa tilldelades bärbara hederstecken av olika värde och art. Lantmarskalken, ärkebiskopen, borgarståndets talman och de båda högre ståndens representanter fingo konung Gustaf III:s porträttmedaljong i ett genombrutet arbete inom en grönemaljerad lagerkrans, för vissa briljanterad, medan övriga borgarståndsrepresentanter och bondeståndets talman Anders Mattsson från Malmöhus län förjänades guldmedaljer i kedja om halsen med inskriften "Gifvit af Konung Gustaf III till riksdagsfullmäktigen NN uti NN län som war fadder till Sveriges Kron Prinz Gustaf Adolph den 10 november 1778".

BLI MEDLEM I SNF —

GOD SERVICE UTLOVAS.

**ANMÄLNINGS-
BLANKETT**

TEL 08-667 55 98

tisd - fred 10-13.

Anders Mattsson efterlämnade enligt bouppteckningen i Malmö stadsarkiv (Malmö bou. 1790-92, nr 445) "1 st. Guld Medaille öfver Hans Kongl. Höghet Kron Printsens döpel-se 29 1/2 ducat a 2 Rr".

De nio övriga faddrarna från bondeståndet - däribland den senare talmannen Nils Svensson från Gustaf Adolfs (tidigare Viby) socken i Kristianstads län - erhöles däremot ett slags guldvasar att fastsys på vänstra sidan av jackan. Någon sådan har ej påträffats i modern tid, men såges ännu 1899 ha innehafts av en ättling till faddern Gabriel Månsson (i Flugeby) i Vetlanda-trakten, medan faddern Michael Pehrssons i Gungvala, Asarums socken, Blekinge, exemplar 1915 skall ha förvärvats av en konsthandlare F. Koff i Stockholm.

Märkligt är, att enligt ett kungabrev den 14 maj 1782 till berörda landshövdingar tilläts att bland efterkommande till dessa bondeståndsfaddrar, den äldste sonen man efter man, så länge han odlar och bebod samma hemman, må få bära detta faddertecken. Tillståndet bör ej enbart ha gällt guldvasarna utan även talmannens guldmedalj i kedja, eftersom ett kungabrev expedierades till landshövdingen i Malmöhus län i ärendet. Har någon i dag sett till denna talmansmedalj eller en guldvas?

Leif Pahlsson, Göteborg

Torbjörn Sundquist 50 år

Den 6 december 1989 fyllde Svenska Numismatiska Föreningens ordföran-

de Torbjörn Sundquist 50 år.

Redan 1973 trädde Torbjörn Sundquist in i vår förening och sedan 1978 har han verkat i styrelsen. 1981 valdes han till sekreterare och 1986 blev han tillika vice ordförande. Från 1988 är han föreningens ordförande.

Torbjörn Sundquist har under alla dessa år lagt ned ett mycket stort och förtjänstfullt arbete för föreningens bästa. Som erkänsla för detta förärdades han redan 1984 föreningens guldnål.

Men Torbjörn Sundquist har inte främjat svensk numismatik enbart genom sin förnämliga insats i Svenska Numismatiska Föreningen. Han har även ägnat sig åt forskning och i skrift låtit sprida sina kunskaper, nu senast i Festskriften till Lars O. Lagerqvist 1989 (NM XXXVII). Det som han ägnat sig åt är främst kunskapen om den svenska numismatikens fader Elias Brenner och hans stora verk, men även åt ett så exklusivt område som miniatyrmåleri - Brenners huvudsakliga verksamhetsområde förutom numismatiken.

Med anledning av det ovan sagda har styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen beslutat kalla Torbjörn Sundquist till *korresponderande ledamot*. Det hedrande diplommet överlämnades på högtidsdagen till jubilarer vid en uppvaktning i hans hem genom representanter för styrelsen jämte andra vänner inom Svenska Numismatiska Föreningen. I uppvaktningen deltog även Kungl. Myntkabinettet och Sven Svenssons stiftelse för nu-

mismatik med Lars O. Lagerqvist och Nils-Uno Fornander i spetsen.

RS

Medaljdonation till Växjö

Till myntkabinettet i Växjö har nyligen donerats en betydande kollektion medaljer. Donator är f. byråchefen Nils-Uno Fornander, Stockholm, som ända sedan gymnasetiden i Växjö i början av 1930-talet varit varmt intresserad av sin skolas gamla kulturinstitution och vid många tillfällen levererat gåvor av skilda slag. Denna gång gäller det 26 moderna medaljer, överlämnade i anslutning till donatorns 75-årsdag och till minnet av myntkabinetts mångåriga föreståndare G H Rundquist.

De flesta av medaljerna har formgivits av Axel Wallenberg, född smålänning i Nässjö 1898. Här märks bl a de som skapats till Stockholmsutställningen 1930 och riksdagsjubileet 1935, medan tidningshistoria visas i Dagens Nyheters medalj till husbygge i Klara 1934, och över samma tidnings chefredaktör Sten Dehlgren 1946. Medaljer från senare årtionden är de över storbyggmästaren Olle Engkvist. Den heliga Birgitta 1970, Kung Olav av Norge 1973 (till sjuttiofemårsdagen), Carl Milles 1975 (100-årsdagen av dennes födelse), den sk bröllopskastpenningen 1976 samt den stora medalj, som slogs till 450-årsdagkomsten 1978 av Gustav Vasas kröning.

Också några andra konstnärer är representerade i donationen, bl a Eric Grate med medalj över riksarkivarien Ingvar Andersson, Olle Adrin med den medalj, som tillkom 1963 vid Svenska Handelsbankens nybygge i Linköping 1963 och som visar den kända Folke Filbyterstatyn samt Ernst Nordin med den i år utgivna över drottning Kristina (se SNT nr 4/5 1989 s. 98).

Den fornanderska donationen skildrar en rad olika kulturhändelser under de senaste sextio åren. Den är den största gåvan på länge till Wexjö gymnasii myntkabinett och utgör ett välkommet komplement till kabinetts tidigare medaljbestånd.

Gunnar Sundberg

Från uppvaktningen i Torbjörn Sundquists hem ses fr v jubilarer själv, Lars O. Lagerqvist, Rolf Sjöberg (delvis skynd) och Nils-Uno Fornander. Foto: Johan Sundquist.

Jacob Wendelii numismatiska kvarlåtenskap

Av Ian Wiséhn

Bland Nils Ludvig Rasmussons efterlämnade anteckningar finns en avskrift över Jacob Wendelii efterlämnade samlingar. Dessa anteckningar berättar för oss om hur en samling kunder se ut vid mitten av 1700-talet.

Jacob Wendelius anställdes 1729 som ritare vid Antikvitetsarkivet. Detta arkiv skapades 1692 som en blygsammare efterföljare till Antikvitetskollegium som i sin tur skapats 1667. Arkivet skulle verka för samlad och bevarad av forntida minnen, översättandet av de isländska sagorna, utforskandet av gamla tiders mynt m.m. Wendelius hade som uppgift att avrita runstenar, mynt etc. Som närmaste chef hade han sekreteraren vid arkivet Johan Helin (1679-1753). Helin som saknade både utbildning och intresse för verksamheten var sällan närvarande i ämbetsrummen i "Greve Pers hus" på Helgeandsholmen. Det var kanske därför som Wendelius 1741 övergick till att bli ritmästare i Uppsala.

Wendelius hade ett teaterintresse som han bl.a. visade genom att delta vid en teateruppsättning 1737, då "Svenska språthöken" först uppfördes. I denna pjäs spelade han Thorbjörn Ränterik. Jacob Wendelius avled 1754 (födelseåret är okänt).

Delar av Wendelii samlingar hade köpts ut utlandet. Här nedan följer förteckningen över hans samlingar.

Förteckning på framl. Ritarens wid Kongl. Antiquit. Archivum Herr J. Wendelii efterlämnade Samlingar af Böcker, Ritningar och Kopparstycken, Manuscripter, Mynt samt Naturalier och Konststycken, som komma att försäljas på Bok-Auctions-Kammaren Stockholm d. 24 November 1762.

Manuscripter, i synnerhet i Heraldiquen med des beskrifningar.

1. Jac. Wedelii Utkast til Wapnekosten i gemen, samt den Swenska i synnerhet, innehållande Swenska Konungars och Adelige Familiers Wapen och Släkt-Register, samt Swenska Landskaps och Städers Wapen med beskrifning derom i 20 smärre och större häftade band.
2. Den sammans Projekt-Ritningar med beskrifning om K. Gustaf Adolphi Graf.
3. Beskrifningar på Latin öfwer åtskilliga personers sjukdomar och deras Curer.

4. Manuscripter om åtskilliga konst, slögder och Läkedomar.
5. Beskrifning om Färgeri och Bleke af Cattun och Linne.
6. Samling af Medicinska Recepter och andra Konster.
7. Dagbok öfwer en Resa utomlands 1722.
8. Wendelii Samling af Publique samt Adelige Familiers med Häraders Städers och Socknars Sigiller, tillika med 4 st. Askar fulle med Sigiller.
9. Beskrifning öfwer Symbola och Sinnebilder med illuminerade figurer.
10. Von Bromells Berättelse om Mynt-Skatter och hålige Swenska Silfwerpen. m.m.
11. J. Wendelii Samling och Beskrifning öfwer forna och senare tiders brukliga Mynt i Sverige.
12. Inventarium öfwer Antiquitets Archivi Böcker och Manuscripter år 1722 med åtskilligt annat.
13. Manuser i gamla Språk med Runska Alphabeter.
14. Wendelii Heraldiske Wägwisare, med åtskillnad af tecken och kännemärken m. fig.
15. Åtskillige Manuscripter i Heraldiquen m.m.
16. Hildebrands Annotationer för åren 1649/1654 til 1680.
17. Eurenii Tractat om en Prest i sin prydnad.
18. Cedermarks Hus-Medicin.
19. Diverse Manuscripter.

Portraiter i Gips och Wax.

1. Några obekante personer m.m. i Gips 4 st.
2. Dito m.m. större och mindre 12 st.
3. K. Gust. Adolph, Carl den XI och des Gemål 1. st. K. Carl d. XII 3 st. och K. Friedrich 1 st. gör 6 st.
4. Riks-Råd. Nils Gyllenstierna, Nicod. Tessin, Christ. Königsmarck, gamla Olof Rudbeck, Ludv. Fabricius och Ludv. von Schantz 7 st.
5. Gabr. Stierncrona, Nic. Keder, David och Bengt Richter med 2 andra Item Ecce Homo med 2 andra, tillsammans 9 st.
6. Doct. Luther, Erasmus Roterodamus med 6 andra pousserade i Wax, tillsammans 8 st.
8. Et Fruntimer med et barn i fånget uti Gips 1 st.

Mynt af Silfwer och Paye.

1. K. Gustaf 1:s Mynt, med inscript. Domini est terra 1544. Et uti Silf. och 2 aftryck af det sama i Horn.
2. K. Eriks Klippingar af år 1564, den ena 1 sexörst.

3. K. Johan den 3:djes Mynt 19 st.
4. K. Carl den IX:s 16 st. och K. G. Adolphi 2:ne st.
5. K. Carl XI:s 1 dubbel Carol. 4 Enkla och 4 halwa dito 5 Fyraörst. 2 Femörst. och 1 Twåörst.
6. K. Carl XII:s 1 Carol. en half och 2 Femörst.
7. Dr. Ulf. Eleonorae halfwa Carol. och 2 K. Fr. 5 örst.
8. K. Adolph Friedrichs 2 10-örst. och 2 5-örst.
9. 49 st. K. Carl den XI:s, XII:s och K. Fr. Etörst.
10. 6 st. Rigiske och Brehmiske Mynt i K. Carl XI:s tid slagne.
11. 2 st. Danska Mynt, 1 24-örs och 1 Enörskilling.
12. Bractea. 13 Thores ellere Odens Bractea.
14. Carl Knutssons hela Örtug slagen i Åbo.
15. Alberti Stockholmske Örtug.
16. Sten Sture den Äldres hela och halfwa Örtugar.
17. Den Sammas Westeråske hela Örtugar.
18. Sten Sture den Yngres Stockholms halfwa Örtug.
19. K. Johan den 2:dras Westerås halfwa Örtug och des Malmöskilling i 2 papper.
20. K. Erics Pomerani Örtugar i 2:ne papper.
21. K. Christierns Mynt.
22. K. Gustaf d. 1:stas hela och halfwa Örtugar samt 2 örst. i 4 papper.
23. Severin Norbys Mynt slagit i Wisby.
24. K. Johan d. 3:djes hela Örtugar, samt 2 1- och 1 halförst.
25. K. Sigismundi halfwa Örtugar, Rigiske halfwa skilling och 2 örst. i 2:ne papper.
26. En förgyld Sifwerp. med K. G. Adolfs Bild & c.
27. K. Gust. Adolphi 1 örst. halförst. och Rigisk skilling i 3:ne papper.
28. Dr. Christinae Stockholmske och Revelske Whitnar, samt Rigiske och Lifländske skillingar i 2:ne papper.
29. K. Carl G. Whitnar, Skill. och Kopparhalfwör.
30. Hertig Johans af Öster-Göthland Etörstycken, rart Mynt, finnes ej i Brenners Saml.
31. K. Carl d. XI:s 4, 2 och 1 örst. af åtskillige slag. Item Narviske, Revelske, Bremiske, Pomerske och Stralsundske Whitnar, och Rigiske med Lifländske skillingar i 4 papper.
32. K. Carl d. XII:s 2 och 1 örstycken.

33. Dr. Ulrica Eleonora den Yngres 5 och 1 örst. samt Kopparören.
 34. K. Friedrich d. 1:stas 10, 5 och 1 örstycken.
 35. Pomerskt Mynt. 36. Wismars Mynt. 37. Hollenskt Mynt.
 38. Danskt Mynt. 39. Pålskt Mynt.

Af Koppar.

40. K. Gust. Adolphs Mynt diverse 39 st.
 41. Dr. Christinas Diverse Mynt 31 st.
 42. K. Carl d. XI:s 1 Medaille af Mässing, och 3 1 örst. af Koppar.
 43. K. Carl d. XI:s slantar och 1 örst. 35 st.
 44. K. Carl d. XII:s 3 Medailler af Tenn och 2 af Mässing samt halförar och Myntetecken 54 st.
 45. Dr. Ul. Eleonora Medailler af Ten 2 st. och 1 runst.
 46. K. Frid. Medailler och Slantar af Koppar 13 st.
 47. 82 st. otydliga Svenska gamla halförar och Utländske Mynt.
 48. En Samling af 113 Jettoner ifrån K. Gustaf den 1:s tid til K. Friedrich d. 1:stas.
 49. Medallaler öfwer Gr. Königsmark, Archiater Hiärne, Fru de Geer, Doct. Luther och 2 andra.
 50. 6 st. Poletter och Spel:ar, samt Et Sigill.
 51. K. Adolph Friedrichs Dubbla Slant.
 52. En gammal Runstycks Slant.
 53. 1 Kopparpenn. med Lyckans bild å ena sidan och å andra sid. påskr. Den som har Lycka behöfwer inte etc.
 54. 17 st. aftryck af Medailler och Mynt.

Myntreform i sinom tid

Varför har inflationen sprungit ifrån våra mynts värde? Det var Johan III som först genomförde den banbrytande metoden att dels ta reda på statens inkomster som på dess utgifter. I denna första balansräkning finner vi ett underskott, vilket vi i våra dagars postindustriella samhälle vant oss vid. Utgifterna 1573 låg på en miljon medan inkomsten blott uppgick till 650 000. Det hela resulterade i för gemene man att vi under denna tid börjar finna låghaltiga skiljemynt som cirkulerade inom landet. Köpkraften av våra betalningsmedel har sjunkit och vi börjar närma oss en nivå vi inte haft sedan Johan III's tid.

En hundralapp har jämfört med tiden för vår senaste myntreform, för drygt hundra år sedan, en köpkraft på knappt fyra kronor. Detta enligt tillgängligt index. Vad den så bagatelliserade 10-öringen har för köpkraft vågar

Myntfynd från UPPLAND

Nyutkommen

Sveriges mynthistoria. Landskapsinventeringen 4. Katalogen innehåller över 900 beskrivna myntfynd, spridningskartor, fyndregister, ortnamnsregister samt tio bildplanscher.

Boken är i A4-format, inbunden och omfattar 362 sidor. Beställes genom Kungl. Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm. Tel. 08-783 94 00. Priset är 125:— + ev. porto.

FRÅN LÄSEKRETSEN

man knappt orda om. Jag gör det ändå.

När jag senast var inne i en livsmedelsaffär och använde våra i dag vanliga betalningsmedel slog mig en tanke. Vi får inga varor för våra skiljemynt! Vi måste ge dessa mynt köpkraft. De infriar inte ens den prisbilligaste vara!

Ett mynt som 10-öringen kan bli värt något igen, om vi bara arbetar för detta. Ett mynt har en garanterad livslängd på ca 60 år vid regelbunden cirkulation. En sedel om 10 kronor ungefär sex månader. Låt våra mynt spela en större roll i samhället, de är ju en miljösparare i det långa loppet. Låt den kommande 10-kronan tillsammans med våra nuvarande mynt övertaga sedlarnas och de så förgängliga plastkortens roll! Marknadsvärde kan vi ge mynten genom att stryka en nolla i decimalsystemet. En krona blir då värd 10 kronor. En 50-öring en femma etc. etc. Frankrike lyckades med detta (två nollor).

Vill vi att våra besök i dagligvaruhandeln skall vara plastkortsaffärer med dess risk, då de lätt hamnar i

örätta händer? Bättre förståelse för mynten och ge dem ett marknadsvärde.

Med vänlig hälsning
Anders Hagström
Adolfsberg, Örebro

Ett mycket stort myntfynd

I världspressen spreds år 1898 historien om ett mycket stort myntfynd. Det meddelades att en vedhuggare, när han var sysselsatt med att fälla ett gammalt träd, påträffade en kista innehållande ett tusental guldmynt från Ludvig XIII:s och Ludvig XIV:s tid. Fyndet skedde i skogen vid Coutrières (Belgien). I denna trakt stod år 1674 det oavgjorda slaget vid Seneffe mellan prinsen av Condé och Wilhelm av Oranien (sedermera Wilhelm III av England). Det spekulerades i tidningarna om den funna skatten varit en regementskassa, som undandömts före eller efter slaget.

IV

RECENSIONER

C. R. Berch: *Tal, om Svenska Myntets Ålder*. Faksimiltryck av Numismatiska Litteratursällskapet i Göteborg 1989. Med förklaringar, kommentarer m.m. 56 s. ISBN 91-970878-4-X. Pris 30 kr. Beställes under adress Krabbeliderna 15, 417 28 Göteborg.

Litteratursällskapet fortsätter sin berömda gärning att hjälpa oss myntsamlare utöka bokbeståndet med faksimiltryck av önskade, men svåranskaffade svenska arbeten. Turen har nu kommit till Berchs berömda tal inför vetenskapsakademien.

Boken börjar med ett lasypporträtt av Berch och fortsätter med ett förord av Lars-Ingvar Jönson. Därefter följer inledning, förklaringar och kommentarer samt litteraturförteckning, skrivna av framlidne Ernst Nathorst-Böös och efteråt på några punkter kompletterade av tjänstemän vid Kungl. Myntkabinetet.

Det av Nathorst-Böös nedlagda arbetet på förklaringar och kommentarer gör talet lättare tillgängligt för dagens läsare.

Ännu en plym i hatten för Numismatiska Litteratursällskapet!

N U F

Källorna till Svea rikets historia

Litteraturen om den svenska historien är oöverskådlig inte bara för lekmanen utan också för yrkeshistorikerna. Den som vill orientera sig om fakta och idéer inom svensk historieforskning har ett drygt arbete med att ta reda på vad som har skrivits inom det område som intresserar honom eller henne; ännu svårare är det att bedöma kvaliteten av den mångfald av argument och synpunkter som korsar varandra och att få reda på de källor som forskarna bygger sina slutsatser på. Ändå är det ett sådant urval av relevanta uppgifter som utgör den viktigaste förutsättningen för att man skall kunna göra en någorlunda riktig bedömning av vad som verkligen har skett inom den tid eller miljö som man vill skaffa sig upplysningar om. Detta gäller både när det är fråga om från vår egen tid avlägsna tidsepoker eller mera närliggande. I det förra fallet är tillgången på fakta ofta mycket begränsad och lämnar därigenom fantasi och hugskott fritt spelrum. I senare fallet kan mängden av uppgifter ställa särskilda krav på bakgrundskunskaper och kritiskt omdöme då det gäller att skala bort det icke väsentliga.

Förra året disputerade Lars Gahrn i Göteborg på en avhandling med titeln *Sveariket i källor och historieskrivning*. Det är vad man förr litet vanvördigt kunde ha kallat en "lathund" för historiker. I denna bok har Gahrn samlat vad man kan beteckna som hörnstenarna i vår kunskap om det under Sveriges medeltid existerande geografiska och historiska begreppet Svea rike, alltifrån de antika geografernas och krönikörernas torftiga upplysningar till den tidiga medeltidens historiska skrifter som

Adam av Bremen, Saxo, Snorre Sturlason, Erikskrönikans författare samt de uppgifter som finns bevarade i andra texter och dokument. Vid sidan därom nämns kortfattat det arkeologiska materialet samt den muntliga tradition som överlevt i kung- och biskopskrönikor och i lagar och skaldediktning. Det viktiga är att Gahrn diskuterar hur dessa källor använts i gången och nutida historieskrivning, i vilken utsträckning uppgifterna accepterats eller förkastats och vilka riktlinjer som under olika tider väglett och bestämt forskningens inriktning. Sveariket betecknade under den tidiga medeltiden Uppland och närliggande landskap norr om Mälaren men kom omsider att utsträckas alltmer för att slutligen bli vårt nuvarande Sverige. Men ännu under vikingatiden (ca 800-1050) stod begreppet Svea rike i en viss motsättning till Göta rike, vilket närmast kan identifieras med Väster- och Östergötland. Gahrn har inte hittat något belägg för att Götariket i historisk tid varit en Sveariket motsvarande statsbildning, men det är tydligt att beteckningarna svear och göter långt in i medeltiden uppfattats som realiteter, närmast dokumenterade i landskapslagarna.

Vid sin genomgång av det väldiga källmaterialet diskuterar Gahrn de sparsamma uppgifter om händelser och personligheter som bevarats till eftervärlden och sätter in dem i ett forskningsperspektiv, där en kritisk granskning av källornas bevisvärde är ett viktigt moment. En avdelning för sig i boken utgör en ingående granskning av de argument på vilka den sk Västgotaskolan bygger sin uppfattning att Svearikets hjärtpunkt inte legat i Uppland och Mälardalen utan i stället varit i Västergötland och trakten kring Kinekullebygden. Metodiskt, effektivt och övertygande smular Gahrn här sönder västgotaskolans historieskrivning.

I sin bok koncentrerar sig Gahrn alltså på de skriftliga källorna till det medeltida Svearikets historia, och det arkeologiska materialet behandlas i förbigående. Detta senare gäller också numismatiken. Man får veta under vilka regenter mynt präglats och vilka myntorter som är kända, och i notapparaten redovisas diskussionen om inskriften REX ANCOL på några Sigtuna-mynt. En sådan intressant företeelse som att den dansk-engelske kungen Knut den store präglat mynt i Sigtuna med titeln CNVT REX SP och därigenom ger utrymme för antagandet att han under någon tid behärskat Svearikets huvudbygd nämns över huvud taget inte. Kanske är den numismatiska forskningen själv i någon mån skuld till den undanskymda ställning den intar i ett verk av denna karaktär. Den svenska medeltidsnumismatiken har länge mera varit en arkeologisk än en historisk vetenskap, och målmedvetna försök att sätta in den i ett tvärvetenskapligt forsknings-sammanhang har lyst med sin frånvaro.

Ändå har Lars Gahrns bok mycket att ge också för numismatiker som vill sätta in sin specialitet i ett större sammanhang, inte minst genom den introduktion i historisk forskningsmetodik som den ger. Som helhetsområde om denna lärda men också för amatörhistoriker lättlästa doktorsavhandling kan därför sägas att den är en nyttig handbok i svensk medeltidshistoria. Den har utgivits av Historiska institutionen vid Göteborgs universitet, Renströmsgatan 6, 412 98 Göteborg.

Erik Gamby

Kommittén för Sigtunaforskning: Avstamp för en ny Sigtunaforskning. 18 forskare om Sigtuna. Rapport från heldagsseminarium kring Sigtunaforskning den 26 november 1987 Gröna Ladan, Sigtuna. 1989. 153 s. ISBN 91-971233-0-7. Kan beställas från Sigtuna museer, Stora Gatan, 193 00 Sigtuna.

Den tvärvetenskapliga synen på fortsatta grävningar i Sigtuna är en spännande läsning. De icke rent numismatiska inläggen har följande titlar:

Sigtuna och kyrkorna,
Kulturlager från 200 års verksamhet under Stora gatan i Sigtuna,
Fornsigtuna
Förändring av Östersjöfiskets betydelse för befolkningen i Mälardalen under sen järnålder och medeltid,
Några reflexioner om det äldsta Sigtuna,
Strom, fornsitue et Guazbro. Sigtunastiftets biskopsbord,
Massfångst av sjöfågel och pålsdjursjakt, Fragment ur en tidig Sigtunaverkstad,
Sigtuna och statsbildningsprocessen,
Klosterkyrkan i Sigtuna,
Vikingatida runstenar – i Sigtuna och övriga Skandinavien,
Fornsigtuna och Sigtuna – frågor kring den antikvariska topografien,
Sigtuna i myt och verklighet,
Sigtunaforskning – arkeologiskt läge och möjligheter, samt
Källmaterial och datering – ett gotländskt pilotfall.

Då och då snuddar författarna vid det numismatiska, men tre bidrag har vårt fulla intresse.

Lars O Lagerqvist redogör för Anund Jakobs och Knut den stores myntning i Sigtuna på 1020-talet.

Brita Malmer ger kort orientering om myntningen i Sigtuna ca 995-1030.

Det största bidraget är av *Peter Sawyer*. Han ger i *Knut, Sweden, and Sigtuna* på fem sidor oss sin historiska tolkning av Knut den stores svenska myntning. Vi har gång på gång fått bevis på växelspelet mellan historien och myntningens budskap. Sawyers artikel är så metodisk i sin uppläggning, att den av det skälet borde över-sättas och publiceras i Svensk Numismatisk Tidskrift. I ett tillägg till föredraget kommer Sawyer med en senare erhallen uppgift om att alla funna Knut-mynt präglats med samma åsides stamp och gör därför det korta konstaterandet: "They are,

therefore, more likely to be adaptations of a coin of Knut than an assertion of his authority in Sigtuna". (Detta är i och för sig riktigt vad beträffar dem som bär inskriften CNVT REX SP[|EORVM], men det finns fler som är slagna i Knuts namn, ehuru med engelsk titel.)

Publikationen är ett värdefullt inlägg om hur en utgrävning skall gå till. Därför är det verkligen beklagligt, att utskriften har så många fel, som onödigtvis irriterar.

N U F

Frank Berger, Die Münzen der Römischen Republik im Kestner-Museum, Hannover. Hannover 1989, 539 s., 98 DM. (Beställningsadress: Kestner-Museum, Trammplatz 3, D-3000 Hannover.)

Många torde ha kört genom den tyska staden Hannover på den stora motorvägen söderut från Travemünde utan att göra paus där. Staden har dock ett stort museum, Kestner-museum, som är väl värt ett besök.

Det är imponerande att se, hur man överbryggar de stora svårigheter man hade med det gamla museet och de stora samlingarna. En stor nybyggnad runt den gamla har gjort det möjligt att diskret bevara det gamla museet och genom skickligt utförd inglasning skapa stora vackra utställningsrum. Som en kuriositet kan nämnas att man har en vacker utställning av svenskt konstglas.

Sedan några år är också museets myntkabinett åter öppet. Även där har man med anlitande av skickliga arkitekter och formgivare i ett trångt och besvärligt hörn av byggnaden skapat en vacker och ändamålsenlig exposé av mynt och medaljer. Färgsättningen är smakfull och harmonisk; montrarna har specialritats för att passa in exakt mellan fönstren vilka släpper in ljus men inte utsikt genom att en tunn gardin spänts bakom dem - därigenom skapar man en rums känsla där man utan att känna sig instängd kan koncentrera sig på utställningens innehåll. Montrarna sitter dels längs väggarna i ståndhöjd, dels i bordshöjd med lämplig lutning med hänsyn till ljuset och inbjuder till lugnt och långvarigt studium av de utställda föremålen. De lägre montrarna har stolar eller bekväma pallar så att man kan välja att sitta eller stå. Naturligtvis är handkappanpassningen genomförd fullt ut och dessutom så skickligt gjord att man automatiskt leds runt utställningen.

Myntsamlingen, som är den största i Väst-Tyskland norr om München, är en universalsamling och går tillbaka till mitten av 1800-talet. August Kestner var son till Johann Christian och Charlotta Kestner, av vilka modern kanske är den mest kända för oss - hon var nämligen ungdomsbekant till Johann Wolfgang von Goethe och förebild för Lotte i Den unge Werthers lidanden. August Kestner var mellan 1825 och 1849 Hannovers sändebud i Vatikanen och han hade därmed rika möjligheter att genom resor samla mynt, gem-

mer och andra antikviteter. Han umgicks bl.a. med Theodor Panofka som var en av grundarna av den Tyska arkeologiska skolan i Rom. Efter Kestners död fördes samlingen till Hannover där ett museum byggdes och invigdes 1889, alltså för exakt 100 år sedan.

Till jubileet i år har den unge och energiske föreståndaren för myntsamlingen Frank Berger publicerat samlingens mynt från den romerska republiken i en utomordentligt välgjord och påkostad volym. Samlingen omfattar närmare 4000 mynt vilka alla avbildas med foto; för samtliga mynt anges också valör, vikt och stämpelställning, inventarienummer samt eventuella bitecken och i förekommande fall anges även proveniensens, t.ex. för de mynt som kommer från Max von Bahrfeldts samling. Referenser och uppställning av mynten följer naturligtvis M. Crawfords magistrala verk *Roman Republican Coinage* från 1974, men hänvisningar ges också till E. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic* (1952) vilket är mycket klokt eftersom Crawfords bok dels är slutsåld, dels oerhört dyr att köpa när man väl hittar den antikvariskt. Samlingens storlek och genomtänkta uppläggning gör att det faktiskt är ytterligt få av präglingarna under republiken som saknas i denna katalog. Mynten är genomgående av hyggelig kvalitet och foto liksom tryck utmärkt.

Katalogen inleds med ett par sidor om samlingens historia varpå följer en koncis (åtta sidor) översikt av myntväsendet under den romerska republiken. Sammantaget gör detta att katalogen reservationslöst kan rekommenderas och anbefallas för inköp till bibliotek och för privatpersoner som kanske inte anser sig ha råd med de större

verken. Det torde vara få mynt på auktioner och i kataloger som inte finns att studera här och på så sätt skulle katalogen kunna underlätta för dem som vill ha en ingångsmöjlighet till studium av en betydelsefull epok i den antika myntningen.

Harald Nilsson

Tor Flensmarck: Skånska mynt och deras mästare. Ultima Thule Bokförlag, Degeberga, 1984, 128 s. ISBN 91-970669-1-5.

Lokalpatriotism har alltid lett till forskning av mer eller mindre bestående värde. Denna bok är ett resultat av sådan stämning och har sitt givna intresse för den myntsamlare, som har denna begränsade myntning till sin specialitet. Dess "ram" bestäms tidsmässigt sett av myntpräglingskonstens inträde i Danmark/Sverige med konung Knud den stores engelskfödde myntmästare Godwine i Lund ca 1018-1035 och av den kände borgmästarens och myntmästarens Jörgen Kock/Mynter i Malmö fall 1536". (Frågan om Sven Tveskäggs Godwine-mynt utan myntort går förf. ej in på.) Den är rik på mästare- och stampridarnamn.

Kapitel I ägnas myntverket i Lund med dess avläggare i Borrby och Thumatorp samt vid läget i Toftum utanför nuvarande Landskrona. Det är närmare uppdelat i följande undergrupper: Knud den store, Hardeknud, Magnus den gode, Svend Estridsen, Harald Hen, Knud den helige, Oluf Hunger, Erik Ejegod, Niels den gamle, Erik Emune, tiden 1137-1157, tiden 1157-1332, tiden 1332-1360 samt slutligen tiden 1361-1439.

Kapitel II ägnas myntverket i Malmö och är uppdelat på perioderna 1439-1513 och 1513-1536 med tillägg för en tillfällig myntning i Landskrona 1524-1525.

Interiör av myntsamlingen i Kestner-museum i Hannover. Man ser tydligt de olika typerna av montrar där man i ex kan sitta på en stoppad pall och läsa med armstöd, eller framför en monter med större föremål som kan avnjutas på större avstånd. Foto: Wolfgang Frost, Kestner Museum.

Framställningen "kryddas" med släkt-tavlor för myntmästare m fl och ger samtidigt goda inblickar i det danska rikets ofta stormiga historia under dessa århundraden.

Det är ett omfattande, personinriktat arkivarbete, som ligger bakom denna bok, vari "presenteras mynt, bomärken, präglar- och mästarmärken, heraldik m m från de många myntmästarnas släktkretsar, vilka växer in i varandra och bildar ett imponerande ätteträd med rötter djupt i Skånes medeltid och med grenar, som grönskar den dag idag". Boken tjänar alltså inte bara numismatiken utan även - och i hög grad - släktforskningen, genealogien.

N U F

Andersson, Per. Heraldiska vapen i Sverige. Dräkning. 112 s. Ill. Liten stil.

Förf. fil kand, doktorand i statsvetenskap, historieadjunkt, genealog och heraldiker, redogör initierat och koncist för alla (279) nu gällande svenska kommunvapen. Boken inleds med en kortfattad introduktion till heraldiken: Vad är vapen/heraldik? Vapenbrukets uppkomst, utveckling, utbredning; vapenbärare, vapengrupper; det heraldiska regelsystemet; vapnets beståndsdelar, vapenvarianter; blasonering (= vapenbeskrivning), terminologi; vapenavbildning; stilvariation; vapenkomposition; symbolik; vapenrätt, förvärv av vapen; användningsområden för vapen; heraldiska institutioner; missuppfattningar om heraldiken. Boken presenterar förödömligt och lättläst heraldikens värld för såväl fackfolk som amatörer. Den är utmärkt som uppslagsbok. Illustrationerna är svart-vita, enkla och rena. 80 godtyckligt utvalda nyuppritade kommunvapen utgör en avdelning av boken, vilken avslutas med lättanvändbart vapenregister. Ett välkommet tillskott till den heraldiska facklitteraturen.

Casimir Sparre Lindhe

Gert Posselt: Danske prøvemønter præget på Den Kongelige Mønt 1983-1989. Udgi- vet af Den Kongelige Mønt- og Medallesamling, Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, DK-1220 København K. Pris: 20 Dkr + porto.

Förordet inleds med orden: "Som led i forberedelsesarbejdet til den ny danske mønttrække er der på Den Kgl. Mønt fremstillet et antal prøvemønter med henblik på nærmere at kunne vurdere forskellige alternative udførminger af de påtænkte nye mønter".

Det är ett förtjänstfullt "forberedelsesar- bejde", som presenteras i det följande kapitlet "Den ny mønttrækkes tilblivelse - en historisk oversigt" och i katalogen över de olika provmynten. Även för gemene man är det av stort intresse att få - såsom här - berättat om den institutionella berednings- gången och redogjort för vilka hänsyn som beaktats (tex "regentens monogram ikke må dominere på bekostning af kongekronen, der er monarkiets symbol" och "også blinde og svagtsende mennesker

skal kunne identificere mønterne med så stor sikkerhed som muligt").

En mycket lärorik liten skrift! Hur har vi det egentligen i Sverige i detta hänseende? Enligt min mening förskräcka spären.

N U F

4 öre klipping i Göteborg

I över 300 år har det funnits numisma- tiker här i landet, men trots det kan vi än i dag läsa om hur man i samband med utgrävningar eller i museers gömmor funnit något mynt av hitintills okänd typ, valör och/eller årtal. Till detta sistnämnda vill jag nu komma med ett bidrag. Det gäller 4 öre klipping 1568, från kung Eriks tid, som jag fann i Göteborgs Historiska Museers samlingar. Myntet (se bild) har en vikt om 5,14 gram och storlek om 17,5 18 mm. Enligt myntförordning från 1565 myntades 1565 - 1567, samt de nio första månaderna 1568, mynt med en finhet om 5,5 lod (344 tusendelar).

Sistnämnda är myntades bli klip- pingar av valörerna 16 och 8 öre, och som vi nu vet även 4 öre.

År 1568 slogs för kung Eriks räk- ning klippingar till ett värde av 15896 marker per månad, vilket får anses som ringa, om vi jämför med klipping myntningen året innan, då 51783 marker per månad myntades. Vi vet också att klippingmynt av de lägre valörerna

från åren 1565 - 1568 är mycket sällsynta.

Hur detta mynt hamnat i Göteborgs Museers samlingar har jag inte lyckats finna ut, så tills vidare får vi nöja oss med dess existens.

Hans Menzinsky

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till SNT:s FRÅGESPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyertskalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet vill vi inte besvara, där vänder man sig till Handelskammarens värderings- man på din ort.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Under- teckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

4 öre klipping 1568 i Göteborgs Historiska Museer, överst i skala 1:1, därunder för- storat. Foto författaren.

Premiärauktion för Mynt- huset Auktioner den 17 mars

Mynthuset Auktioner – Leif Jansson och Ulf Ström – avhåller den 17 mars sin premiärauktion som inleds med Sveriges mest omfattande medaljsamling tillhörande Magnus Wexe. Samlingen omfattar drygt 600 utrop kungliga och enskilda medaljer, utländska medaljer samt ordnar och belöningstecken. Efter denna avdelning, som till stor del kommer att vara avbildad i katalogen, utbjuds mynt, sedlar mm från andra inlämnare.

Den kungliga delen omfattar 270 utrop från Gustav Vasa to m Karl XIV Gustaf inkl. Hedlingers med fleras regentlängder. Bland Gustav II Adolfs medaljer noteras den vackra Dattler-medaljen över segern vid Breitenfeld 1631 (Hild 28). Bland Adolf Fredriks medaljer finner vi Sveriges första belöningsmedalj instiftad 1751 och utdelad "För berömlig kvinnlig spinnslöjd" (Hild 56). Katalogens omslag pryds av den mycket vackra kröningsmedaljen 1772 över drottning Sophia Magdalena (Hild 2). Vidare utbjuds ett praktexemplar av medaljen över kronprins Oscar (I) förmäling med Josephina av Leuchtenburg 1823 (Hild 7).

Efter avdelningen kungliga medaljer följer i det närmaste kompletta serier av Svenska Akademiens samt Vetenskapsakademiens medaljer och därefter personmedaljer uppdelade på ämneskategorier: Carl von Linné, Alfred Nobel, Bergsbruk, Forskningsresor med Nordenskiöld & Palander samt Andrée, Järnvägar, Numismatik med kända namn såsom Berch, Brenner, Hedlinger, Keder m fl samt medaljer av de välkända konstnärerna Erik Grate, Bror Hjort, Carl Milles m m. Bland de utländska medaljerna märks Norska belöningsmedaljer samt Tyska medaljer graverade av Karl Goetz.

Bland de ordnar och belöningstecken som utbjuds nämner vi här Gustav III:s "Tapperhet till sjöss" (Hild 104) samt Karl XIII:s ringpräglade "För tapperhet i fält". Därefter följer övrigas belöningsmedaljer, medaljer slagna i anledning av krig mot Sverige samt engelska krigs- och belöningsmedaljer.

Katalogens andra del inleds med antika mynt från Taras, Syrakusa samt byzantinska guldmynt. Vidare följer svenska mynt från Albrekt av Mecklenburg fram till våra dagar men även utländska mynt samt sedlar och polletter m m. Den rikt illustrerade katalogen utkommer i mitten av februari och kan beställas från Mynthuset Auktioner enligt annons på annan plats i detta nummer.

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB Möteslokal Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9 – 11.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion andra måndagen i månaden 18.45 i Traktören, Köpmang. 20. Lista från Anders Falk, Hvitfeldtsg. 5, 411 20 Gbg. Antik- och Medeltidsektionen tredje torsdagen 18.30 i klubblokalen, Schackspelets Hus (Sch.), Haga Kyrkog. 3. Sedelstudiecirkeln, Engelbrektsg. 71 (Eng.) sista tisdagen 18.30. 7/2, polletter 18.00 i Myntkabinetet, N. Hamng. 12 (F. Tufvesson). 11/2, Kolbjörn Skaare, "Var vikingarna i Massachusetts?" (Sch.) 15.30. 12/2, K. Skaare, "Mynt och magi", Traktören, 15/2 fotocirkel, 18.30 (Sch.). 27/2, N. Berndtsson, "Karl XII:s myntsedlar", B. Holmén, "Finanspolitiken 1714–18, Eng. 28/2, Peter Sawyer, "Intryck från Sigtuna-symposiet", Sch.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli–aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-Banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0485-104 29. Auktioner varje gång.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan.–april, sept.–dec. Lokal: G. A. skolans matsal, S-järnvägsgatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har mynträffar med auktion 7/2, 7/3 (årsmöte) 4/4 och 2/5 kl 19.45 (visn fr 19.15) i "Utbildningshuset" Studentlitteratur, Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155-134 29, 671 54, 128 41.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NORRÖPPINGENS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj–augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00–09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli–augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj–augusti). Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30–21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hälsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni–augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september–maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion 14/1, 11/2, 11/3, 8/4, 6/5, 9/9, 7/10, 11/11, 9/12. Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder den 15/2, 15/3, 19/4, 17/5 och 14/6 kl. 18.30 i Folkare Fotoklubbs lokal, Telegatan 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78 eller 0225-147 83.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB. Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad. Upplysningar: tel 0755-135 08.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möte på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. 20/2 auktion, 13/3 årsmöte och föredrag, 10/4 föredrag. Upplysningar: 018-14 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄREND NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion kl 18.20 i Röda Korsets lokal, Kungsv. 18, ing. Hovsg., Växjö den 27/2, 28/3, 7/5. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari - maj kl 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3, 1990: 7/2, 7/3, 25/4, 12/9, 10/10, 21/11 kl 19.00. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

Svar på frågorna s 12:

1. X 8. 1
2. 1 9. 1
3. 2 10. 2
4. 2 11. 1
5. 1 12. X
6. 2 13. Fel i sifferserien (den börjar med 2 = 1992 i st f 9 = 1989)

**GYNNA
SNT:s
ANNONSÖRER**

AUKTIONER AUKTIONER AUKTIONER

Våren 1990

SVENSKA

Febr	17	Avesta, Södra Dalarnas Myntklubb
Mars	5	AB Stockholms Auktionsverk
April	21	AB Stockholms Auktionsverk
	24	Svenska Numismatiska Föreningen, Stockholm (endast för medlemmar)
	28-29	B. Ahlström Mynthandel AB, Stockholm

UTLÄNDSKA

Febr.	3	Brüssel, Elsen
	14-16	München, Hirsch Nachf.
Mars	3	Helsingfors, Holmasto
	12-14	Maastricht, AG van der Dussen
	21-23	Osnabrück, Künker
	28-30	Köln, Schulten & Co
	29-30	München, Partin Bank
April	11-12	New York, Stack's
	21	Helsingfors, Holmasto
	25-27	Köln, Münz Zentrum
Maj	2-4	Frankfurt, Peus Nachf.
	9-10	Zürich, Spink & Son
	16-18	München, Hirsch, Nachf.
	29-30	Frankfurt, SBV

Nytt prisrekord

Prisrekordet för amerikanska mynt, som vi berättade om i SNT:s sista nummer för 1989 (s 247), blev snabbt slaget. Det var ett utomordentligt välbevarat, inkapslat \$ 20-mynt 1852 i guld av den typ som kallas Augustus Humbert pioneer coin (med ändrat årtal från 1 till 2), som såldes av två samägande företag till ett "myntförvaltande" dylikt utanför Minneapolis för inte mindre än \$ 1,35 miljoner. Den här gången var det alltså en privat uppgörelse, ingen auktion. Myntet är det bäst bevarade av sitt slag och dess historia är välkänd - ursprunglig ägare var just Augustus Humbert, som var Förenta Staternas assayer (proberare, skulle vi kanske säga) i Californien under guldruschen. Hans kontor etablerades bl a för att fylla behovet av guldmynt för de västliga nybyggarna. Genom ett par mellanhänder kom myntet till sist till den störste amerikanske samlaren av alla, J. W. Garrett (1923) och såldes först 1980 på auktion hos Bowers & Ruddy för \$ 325 000 - en viss prisstegring har ägt rum på 9 år! Tre exemplar lär vara kända av en upplaga om 1200.

(Coin World, sept. 1989)

Plåtfynd

Det ryktas om auktion på plåtmynt i USA. Om detta skrev Gustaf Lövgqvist i tidningen Arbetet den 21 oktober. Det rör sig om de plåtmynt som påträffades i vraket av det danska fartyget *Nicobar* utanför Sydafrikas kust år 1987. I vraket låg bl a ca 4000 plåtmynt från 1600-1700-talen. Om detta fynd har tidigare skrivits i SNT i nr 8/1987 s. 228 av Lars O. Lagerqvist och i nr 6/1988 s. 152 av Ian Wiséhn. (Auktionen ägde rum den 27 januari hos Ponterio & Ass. Inc, Pasadena, Californien. Rapport följer i ett senare nummer.)

Register Myntkontakt 1972 - 1982

finns ännu att köpa på SNF:s kansli eller beställas per post eller telefon 08-667 55 98 tisd-fred 10-13. Pris endast 75:— (+ porto). Ombärlig för alla intresserade numismatiker, som vill gå tillbaka till någon tidigare värdefull artikel i vår tidskrift - men inte kommer ihåg var den stod.

Kansliet

Vinhandlaren Nordströms försäljning till Bergslagens museum 1895

Vinhandlaren Carl Johan Nordström i Gävle sålde sin specialsamling av Fredrik I:s plåtmynt till Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag år 1895. Sammanlagt rörde det sig om 109 stycken plåtmynt. För Bergslagens museum ägde samlingen ett särskilt intresse eftersom de var tillverkade vid Avesta myntverk (som då ägdes av Stora Kopparberg) och av koppar från Falu gruva.

Carl Johan Nordström (1848-1901) var känd såsom en stor bibliofil med ett bibliotek som omfattade historia, geografi, dramatik, arkeologi, numismatik, tidningar och tidskrifter samt äldre sällsyntare tryck. Hans "rikhaltiga samling av svenska mynt" såldes genom Stockholms auktionskammare i mynthandlare D. Holmbergs lokal, Regeringsgatan 42, efter tryckt förteckning (illustrerad med Nordströms

porträtt och avbildningar av plåtmynt), 29 och 30 oktober 1901. Förteckningen började med Olof Skötkonung och upptager sammanlagt 2 140 nummer. Häri ingick även numismatisk litteratur och ett myntskåp.

Karl X Gustavs 8 daler SM 1658 slogs bort för 2 500 kr, Karl XI:s 5 daler SM 1674 för 1 100 kr och en 3 daler SM 1674 för samma pris.

IW

AUKTION 1

avhåller vi den 17 mars 1990
då vi låter försälja

Magnus Wexes omfattande samling
medaljer, ordnar och belöningstecken
samt mynt, sedlar m m från andra
inlämnare. Den rikt illustrerade
auktionskatalogen kan beställas mot
insättande av 50:– på postgiro
498 85 88-2.

Helårsprenumeration 125:–.

MYNTHUSET AUKTIONER

Leif Jansson – Ulf Ström
Box 7049, 103 86 Stockholm
Tel. 08-20 60 52

AUKTION 2

Kvalitetsauktion den 31 mars 1990

Många trevliga objekt har redan
inlämnats till auktionen.

Vi mottager ännu någon vecka
ytterligare inlämningar till
förmånliga villkor av bättre

MYNT SEDLAR MEDALJER PLÅTMYNT ORDNAR

Individuella villkor vid större inlämningar.
Tala inlämningsvillkor med oss nu!
Det kostar inget att fråga!

MYNTHUSET AUKTIONER

Leif Jansson – Ulf Ström
Box 7049, 103 86 Stockholm
Tel. 08-20 60 52

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 29 företag i 14 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskning. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB

Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Stockholm, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel

Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikboden HB

Kyrkogatan 2
222 22 Lund

Antikören

Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Dala Mynt & Frimärkshandel

Trotzgatan 16, Box 307
791 27 Falun, tel 023-142 50

Hirsch Mynt AB

Arsenalsgatan 6
111 47 Stockholm, tel 08-611 05 56

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 Karlskrona
tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel

Osterlånggatan 16, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 Lund
tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Monetarium Kurt Hallström

Box 21047, 200 21 Malmö
Mynt & Metallbörser i Sthlm AB

Sveavägen 96, Box 19507

104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörser i Sthlm AB

Norrmalmstorg 1, 4 tr, 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Mynthuset

Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

HB Myntinvest Corona

Ostra Storgatan 20,
611 34 Nyköping, tel 0155-863 25

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Stockholm, tel 08-662 62 61

Norrälja Mynthandel AB

Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrälja, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB

Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Presenter AB

Drottninggatan 19, Box 16245
103 45 Stockholm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB

Regeringsgatan 6, 111 53 Stockholm
tel 08-11 50 81

Skövde Samlarforum

Box 259
541 26 Skövde, tel 0500-123 75

Galleri Specie AB

Storgatan 19, 574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB

Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Stockholm, tel 08-20 81 20

Tamco Numismatics

Box 6235, 102 35 Stockholm, tel 08-33 77 75

Thörnströms Mynt & Sedlar AB

Drottninggatan 48, 582 27 Linköping
tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB

Greturegatan 15, Box 7317
103 90 Stockholm, tel 08-661 23 80, 661 35 80

Håkan Westerlund Mynthandel AB

Vasagatan 42, Box 679
101 29 Stockholm, tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23